

Kirsi Viitanen

ISYYDET LASTENKIRJOISSA

Pro gradu -tutkielma

Kevät 2000

Kasvatustieteen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Viitanen, Kirsi. ISYYDET LASTENKIRJOISSA.

Kasvatustieteen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2000. 70 sivua. Julkaisematon.

Tutkimuksessa tarkasteltiin isyyttä miestutkimuksen tuottaman hegemonisen maskuliinisuus käsitteen kautta. Hegemoninen maskuliinisuus määriteltiin kulttuurisesti tuotetuksi ja ylläpidetyksi konstruktioksi, joka ideologian tasolla voi vaikuttaa dominoiden kaikkien miesten elämään ja käyttäytymiseen. Edelleen tutkimuksessa käsiteltiin niin maskuliinisuuden kuin sen hegemonisen muodonkin olevan pikemminkin monikko kuin yksikkö. Maskuliinisuutta käsiteltiin siten lukuisina erilaisina ja keskenään hierarkisesti asettuneina maskuliinisuuksina.

Tutkimuksessa lastenkirjallisuus miellettiin pieneksi osaksi kulttuuria, jonka kautta maskuliinisen hegemonian eri muotoja isyydestä tuotetaan. Lastenkirjallisuuden katsottiin tutkimuskohteena sisältävän erityisen runsaasti isyyteen ja kasvatukseen liittyviä aineksia. Tutkimustehtävänä oli määrittää minkälaisia erilaisia isyyksiä lastenkirjallisuudesta kuvataan ja mitä nämä isyydet kertovat lastenkulttuurin tuottamista isyyden ihanteista ja normeista. Aineistona tutkimuksessa oli 34 1990-luvulla ilmestynyttä lastenkirjaa, jotka oli valittu isyysmainintojen sisältämisen suhteen harkinnanvaraisesti. Tutkimusmenetelmänä oli grounded-teoriaa mukaileva laadullinen tekstianalyysi.

Tutkimus osoitti lastenkirjoista löytyvien isyyksien olevan hyvin moninaisia. Lastenkirjoista löytyy niin perinteiksi luokiteltavia isiä, jotka ovat lapsilleen etäisiä ja kuritusta käyttäviä auktoriteetteja, kuin vastakohtana myös isyyksiä, joissa isä on lapselle emotionaalisesti läheinen ja kasvatusvastuuta kantava vanhempi. Lastenkirjojen isyydet osoittavat, ettei ainakaan lastenkirjallisuuden kautta tueta vain yhtä ainoata stereotyyppistä isänmallia, vaan lapsille välitettävät isyydet ovat paljon monimuotoisempia. Lastenkirjat välittävät edelleen vahvaa kuvaa patriarkalisesta perheenpää isästä, mutta tämän kuvan rinnalla on elää nyt myös kuva isästä, jolle miehinen valta ei ole lainkaan tärkeätä.

avainsanat: ISYYS, LASTENKIRJALLISUUS, MASKULIINISUUS

SISÄLTÖ

1	ISYYS KIINNOSTUKSEN KOHTEENA	5
2	ISYYKSIEN KULTTUURINEN TUOTTAMINEN	9
2.1	Hegemoninen maskuliinisuus kulttuurisena konstruktiona	9
2.2	Julkiset isät ja miehet	12
3	LASTENKIRJALLISUUS JULKISENA TILANA	16
3.1	Kirjallisuuden tutkiminen kulttuurituotteena	16
3.2	Lastenkirjallisuuden erityisluonne	17
3.3	Isät ja miehet lastenkirjallisuudessa	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
4.1	Tutkimustehtävä	21
4.2	Tutkimusmenetelmä	23
4.3	Aineiston keruu	24
4.4	Tutkimusprosessi	25
5	LASTENKIRJOJEN ISYYSKATEGORIAT	30
5.1	Isä joka on kaikista tärkein... ..	30
5.2	Isä joka rankaisee... ..	35
5.3	Isä jota isyys ei kiinnosta... ..	38
5.4	Isä jolle lapsi on kaikista tärkein... ..	43
5.5	Isä joka jakaa salaisuuden... ..	48
5.6	Isä jota lapsettaa... ..	50
5.7	Isä joka yrittää olla isä... ..	53

6	LASTENKIRJAT ERILAISTEN ISYYKSIEN IKKUNANA	57
6.1	Läheiset, etäiset, varmat ja epävarmat isät	57
6.2	Isyyden muuttuminen?	61
6.3	Tutkimuksen arviointia	62
	LÄHTEET:	65
LIITE	1: Tutkimuksessa käytetty lastenkirjallisuus	69

1 ISYYS KIINNOSTUKSEN KOHTEENA

Isyyttä käsitellään nykyisin ahkerasti niin naistenlehtien artikkeleissa kuin television automainoksissakin. Julkkisisät kertovat synnytyksistään ja vaipanvaihtoistaan. Samoin esimerkiksi maakuntalehti Keskisuomalainen on julkaissut kuukausittain artikkelisarjaa yhden toimittajansa isyyskokemuksista. Tämänkaltaisen isyyden ylistämisen toinen puoli ovat ne perhe- ja parisuhdeväkivallasta kertovat artikkelit, joissa isä näyttäytyy aivan toisenlaisessa valossa. Tämä tutkimukseni käynnistyikin juuri ihmettelystä: miten isyydestä voidaan puhua niin vastakkaisille tavoilla, tai miksi isyyden on ylipäänsä oltava niin voimakkaasti esillä kaikkialla kulttuurissa juuri nyt?

Isyydelle selvästikin tapahtuu jotain tai isyydessä tapahtuu jotain, josta pitää kirjoittaa ja puhua - isyys (samoin kuin äitiyskään) ei ole enää niin yksiselitteinen rooli kuin aikaisemmin vaan isyyttä ikään kuin määritellään yhä uudelleen ja uudelleen. Varsinainen tieteellinen mielenkiinto kohtasi isän vasta tällä vuosisadalla 1950-luvun jälkeen, mitä ennen ei isä/isyys sinänsä ollut tutkimusten kohteena (Mckee & O'Brien 1982, 13). Isätutkimuksien painopisteet ja näkökulmat ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet ja vaihdelleet sitä mukaan kun koko länsimainen yhteiskunta on muuttunut.

Varhaisissa 1950- ja 1960-lukujen tutkimuksissa isä oli useimmiten ikään kuin perheen ulkopuolinen taustavaikuttaja, sillä niin sodat, avioerot kuin

päivittäinen tehdastyökin siirsivät isät pois perheidensä luota. Tutkimuksissa isää kohdeltiin jonkinlaisena poissa/kotona aspektina, eli keskityttiin tarkastelemaan mitä erityisiä vaikutuksia isän puuttumisella oli lasten psykologiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. (esim. Huttunen 1994.) Joten paradoksaalisesti tieteellinen kiinnostus isää ja isyyttä kohtaan syntyikin juuri isättömyyden kautta. Isästä tuli merkittävä perheenjäsen perheestä puuttumisensa kautta (Pleck 1987).

Tällaisesta kotoa päivisin poissaolevasta isästä muodostui isätutkimuksissa perinteisen isän perustyyppi, jota voisi luonnehtia ennen kaikkea perheenelättäjäksi, jota lapset tyypillisesti kunnioittivat ja jopa pelkäsivät. Stereotyyppinä tällainen perinteinen isä on aina oikeassa oleva auktoriteetti, joka automaattisesti tietää isän viisaudella lapsen parhaan. Perinteinen isä viettää harvoin aikaansa lapsen kanssa, ja on aina kiinnostunut ensisijaisesti lapsen tekemisistä - varsinkin silloin kun lapsi käyttäytyy isän mielestä väärin. Perinteiselle isälle lapsen kuuliaisuus on hyve, sillä se kertoo isän onnistumisesta isänä. Tylysti voitaisiin sanoa, ettei perinteinen isä ei ole kiinnostunut lapsesta itsestään, vaan aina siitä mitä lapsi on tehnyt. (esim. Esko 1984, 28, 70.)

Parin viimeisen vuosikymmenen aikana perhe- ja isätutkimukset ovat kolhi- neet myyttiä äidistä lapsen ainoana mahdollisena ensisijaisena vanhempana. On esitetty näkemyksiä myös äitiydestä pikemminkin sosiaalisesti rakennettuna institu- tionä kuin naisen sukupuoleen liittyvänä universaalina ilmiönä. Äitiys ei ehkä olekaan muuten kuin kielellisesti äitiin sidottua, ja ehkä myös isä voi olla yhtä hyvä äiti kuin äitikin. Viime vuosien isätutkimukset todistavat, että isä pystyy halutessaan kantamaan vastuuta lastenhoidosta ihan yhtä paljon kuin äitikin. (esim. Gittins 1985, 66-69, 131; Badinter 1992.) Isyyttä vain ei ole aikaisemmin kyseenalaistettu samoin kuin ei äitiyttäkään. Ei ehkä olekaan niin *luonnollista* määritellä kasvatustehtäviä sukupuolen mukaan, sillä naisen ensisijaista vastuuta lastenhoidosta ja kotitöistä ei ehkä voida perustella biologisilla perusteilla.

1970-luvulla alkoi vaihe, jolloin käsitys isän roolista muuttui ainakin tieteel- lisissä tutkimuksissa. Naisten siirtyessä yhä aktiivisemmin kodin ulkopuoliseen palkkatyöhön, havahduttiin tasa-arvon nimissä huomaamaan, että isäkin voisi tehdä osansa kotitöistä ja lastenhoidosta, jotta nainen ei joutuisi tekemään ikään kuin kahta työpäivää. Ja jos naiset pystyivät muka luontonsa vastaisesti osallistumaan palkka- työhön, niin tuskin mieskään kaatuisi vaipanvaihtoon tai nenänniistämiseen. Näin

isän poissaolemisen sijasta alettiin tutkia ja pohtia, mitä kaikkea isä voisi tehdä perheessä, jos siihen olisi mahdollisuus. Isä-ihanteeksi kohosi perhe-elämään osallistuva äidin ja lasten työllistämä apulainen. (esim. Huttunen 1994.)

1980- ja 1990-lukujen isätutkimukset ovat edelleen keskittyneet isään äidin kanssa tasavertaisena vanhempana, mutta yhä enenevässä määrin myös isän tietoisuuteen omasta isyydestään. Isyyttä on tarkasteltu psykologisista näkökulmista suhteessa isään itseensä ja miehen persoonallisuuteen, ei ainoastaan suhteessa äitiin, lapsiin, perheeseen ja yhteiskuntaan. Kahden viimeisimmän vuosikymmenen tuottama isyyssuunnakuva on ääripäätyyppinä nimitetty uudeksi isäksi, jossa kaikista olennaisinta on aktiivinen ja tasavertainen vanhemmuus äidin kanssa, ja isän identifioituminen omaan isyyteensä. (Huttunen 1994.)

Nämä isätutkimusten suuntaviivat osoittavat, että isyys on tällä vuosisadalla vaihdellut voimakkaasti ääripäästä toiseen. Kuitenkaan kaikki isät eivät ole yhtäkkiä ”uudistuneet”, toisaalta kaikki aikaisempaan isätyyppiin ole olleet yksiselitteisesti perinteisiä auktoriteettihahmoja. (Mckee & O’Brien 1982, 15). Isyyden monimutkaistumista lisää myöskin se, ettei enää ole niin selkeästi olemassa yhtä ainoata oikeata isän muotokuvaa. Voidaan jopa puhua useista erilaisista isyyksistä samaan tapaan kuin miestutkimuksen parissa nykyisin puhutaan useista erilaisista maskuliinisuuksista (esim. Brod 1987a).

Isyyden problematisoituminen ei kuitenkaan vielä selitä mediassa ja kulttuurituotteissa vyöryvän isäboomin olemassaoloa. Media ja kulttuurituotteet tulevat merkityksellisiksi isyydelle olemalla yksi merkittävä alue, jossa isyyden ihanteita jatkuvasti tuotetaan ja ylläpidetään. Kulttuuri aina jossain määrin toistaa vallitsevia ihanteita ja normeja, joten käsityksiä isyydestä pystytään ainakin jossain määrin selvittämään tutkimalla kaikkea sitä mikä on syntynyt samassa kulttuurissa. Mutta toisaalta kulttuurilla voidaan nähdä myös itsenäisempi merkitys ihanteiden ja arvojen tuottajana eikä pelkästään todentajana, joten kulttuurista ehkä myös tarttuu jotain isien todellisuuteen.

Tässä tutkimuksessa olen halunnut selvittää yhden pienen kulttuurin osa-alueen, lastenkirjallisuuden, välittämää kuvaa isyyden sisällöstä. Tarkastelen tutkimuksessa 1990-luvulla ilmestyneistä lastenkirjoista löytyviä isyyksiä grounded-teoriaa tukevan tekstianalyysin kautta. Tutkimuksen alkuvaiheessa harkitsin sanomalehtien tai televisiomainosten sisältämiin isyyksiin perehtymistä vaihtoehtoina

lastenkirjallisuudelle. Nämä olisivatkin olleet aivan hyviä tutkimuskohteita, mutta lastenkirjallisuus aineistona asettui ensimmäiseksi juuri erityispiirteidensä vuoksi. Lastenkirjoille on tyypillistä arvojen ja asenteiden huomattava runsaus, sillä lastenkirjallisuuteen liittyy pelkän tarinan lisäksi myös paljon välineellisiä merkityksiä. (mm. Kuivasmäki 1988, Eräsaari 1979.) Vaikka en sitoudukaan tiukasti mallioppimis- ja sosiaalistumisteorioihin, ajattelen kuitenkin aikuisten kirjoittavan lapsille maailmasta, elämästä ja isistä juuri sellaisina kuin aikuiset haluavat lasten ne omaksuvan tai sellaisina kuin aikuiset kuvittelevat niiden olevan. Lastenkirjojen arvoja ja asenteita ei siis mielestäni välttämättä kirjoiteta todellisuuden kuvaksi.

2 ISYYKSIEN KULTTUURINEN TUOTTAMINEN

2.1 Hegemoninen maskuliinisuus kulttuurisena konstruktiona

Tutkittaessa isyyksiä ei voida unohtaa, että kaikki isät ovat aina samalla myös miehiä, joten miestutkimuksella on myös oma osansa isyyksien määrittelemisessä ja tulkittamisessa. Brod (1987b) määrittelee miestutkimuksen miesten kokemusten ja maskuliinuuksien tutkimiseksi historiallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti vaihtelevina muotoina.

Nykyisen miestutkimuksen olennaisena perusteena on kyseenalaistaa yhden ainoan ja oikean miessukupuoliroolin olemassa olo; puhe yhdestä maskuliinisuudesta on siten vaihtunut puheeksi lukuisista erilaisista, päällekkäisistä ja keskenään ristiriitaisistakin, maskuliinuuksista (Brod 1987a, 7). Näin miestutkimus seurailee tavallaan naistutkimuksen polkuja, naistutkimuksen parissahan sukupuoleen sidottu identiteetti kyseenalaistettiin jo aikaisemmin.

Myöskään hegemonisella maskuliinisuudella ei enää nykyisin tarkoiteta Carriganin, Connell'n ja Leen (1987, 86) mukaan vain yhtä yksittäistä miesihannetta, vaan useita sellaisia maskuliinisuuskäsityksiä, joille muut maskuliinisuudet ovat alisteisia. Hegemonisessa maskuliinisuudessa on kyse siitä, että tietyt miesryhmät

omistavat taloudelliset ja kulttuuriset valta-asemat, ja siitä miten nämä miesryhmät legitimoivat ja tuottavat yhä uudelleen ja uudelleen sosiaalisia suhteita, jotka vahvistavat heidän omaa valta-asemaansa. Kun hegemoninen maskuliinisuus käännetään monikkoon, voidaan myös erilaisten miesten valtaryhmien katsoa olevan kilpailevassa suhteessa keskenään.

Länsimaisessa kulttuurissamme hegemoniseen maskuliinisuuteen on Carriganin, Connell'n ja Leen (1987) mukaan liitetty valkoisen, keski-ikäisen, heteroseksuaalisen, palkansaajamiehen malli, johon liittyy tietynlainen luonteen kovuus ja järjenkäytön ihannointi. Eli mitä vähemmän mies on näiden maskuliinisuusihanteiden kaltainen, sitä kauempana hän on myöskin hegemonisesta maskuliinisuudesta (tämä ei kuitenkaan estä hegemonisen maskuliinisuuden ihannointia). Toisesta ääripäästä löytynevät siten mustat, nuoret, homoseksuaaliset, tunteelliset taiteilijamiehet, jotka lienevät kauimpana hegemonisesta maskuliinisuudesta. Ääripäät on helppoa erottaa, mutta maskuliinisuuksien moninaisuus tulee esiin esimerkiksi kun asetetaan älykkyyden ja lihaksikkuuden ihannointi vastakkain, kumpi olisikaan hegemonisessa asemassa, jos hegemoninen maskuliinisuus toimisi vain yksikössä.

Käytännössä hegemonisen maskuliinisuuden tuottama miesihanne ei kuitenkaan pidä paikkaansa kuin pienen osan (jos senkään) kohdalla todellisista miehistä - useat miehet haluavat silti säilyttää hegemonisen maskuliinisuuden kulttuurisena ihanteenaan, sillä useimmat miehet hyötyvät siitä ja erityisesti sen mukanaan tuomasta institutionaalistetusta miehisestä vallasta. (emt., 92.)

Isyyden kohdalla hegemoninen maskuliinisuus on merkinnyt sitä, että ystävällisyyden, hellyyden ja emotionaalisen suhteen lapsiin on pitkään katsottu olevan vieraita ja sopimattomia useimpien miesten periaatteiksi, arvoiksi ja kyvyiksi (Giveans & Robinson 1985, 120). Tästä huolimatta nykyinen miestutkimus on alkanut kyseenalaistaa tämän kovan ja karskin miehenmallin ensisijaisuuden (Brod 1987b, 40), ja hegemoninen maskuliinisuus on alettu mieltää enemmänkin kulttuurin kautta ylläpidetyksi rakennelmaksi, jonka avulla tietynlaista miesihannetta ylläpidetään, kuin varsinaiseksi malliksi itse valtaa käyttävistä miehistä (Carrigan ym. 1987, 184-185).

Carriganin, Connell'n ja Leen (emt., 76-78) mielestä maskuliinisuutta ei pitäisikään nähdä minään todellisena miehen luontona, jolla on jokin biologinen ja geneettinen perustansa, ja jolloin poikkeaminen maskuliinisuusihanteista käsitetään

jonkinlaiseksi sukupuoliroolien sekaantumiseksi. Sen sijaan maskuliinisuus pitäisi ymmärtää miehille sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotetuksi paineeksi käyttäytyä tietyllä tavalla, eli miehisesti, ollakseen todellisia miehiä. Tämä sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettu paine olla mies määrättyllä tavalla samalla kaiken aikaa ehkäisee ja syrjii kaikkia muita vaihtoehtoisia käyttäytymismalleja.

Hyvin pitkälti näitä ajatuksia myötäilee Lehtonen (1995) käsittäessä maskuliinisuuden eräänlaiseksi institutionalisoiduksi ideologiaksi, diskurssiivisten käytäntöiden tuottamaksi konstruktiksi. Lehtosen mielestä maskuliinisuudella ei ole mitään tekemistä biologisen miehuuden kanssa, vaan maskuliinisuus syntyy, kun miehet identifioivat itsensä erilaisiin kulttuurisesti hyväksytyihin maskuliinisuuden malleihin. (Lehtonen 1995, 26-29.) Kun maskuliinisuus määritellään tällaiseksi diskurssiiviseksi rakennelmaksi, voidaan sitä tutkia tutkimalla kulttuurimme tuottamia diskursseja.

Myös Walbylle (1990, 90-93) kulttuuri on yhtenä osatekijänä miehisen vallan tuottamisessa ja ylläpitämisessä. Walby kuitenkin kyseenalaistaa sellaiset sosialisatioteoriat, joiden mukaan esimerkiksi lasten lelut ja kirjat automaattisesti opettaisivat lapsille tietynlaisen sukupuoliroolin. Ihminen ei sosiaalistu täysin pelkästään vastaanottamalla passiivisesti kulttuurin tuottamaa ainesta. Sosiaalistamisen sijaan kulttuurituotteilla on Walbyn mielestä vallitsevia stereotyyppisiä sukupuolirooleja sitkeästi ylläpitävä merkitys, siten kulttuurituotteiden tutkimuksen kautta voidaan paljastaa miehiä ja naisia koskevia itsestään selvyyskysymyksiä.

Myös Riemerin (1987, 290-293) mielestä meidän aikamme maskuliinisuusi-hanne voidaan paljastaa esimerkiksi kirjallisuuden avulla. Kirjallisuutta tutkimalla ei kuitenkaan saavuteta koko *totuutta* miehestä tai maskuliinisuudesta esimerkiksi suhteessa sosiaaliseen, taloudelliseen ja etniseen ympäristöön, mutta kirjallisuuden tutkimisen kautta voi avautua uusia näkökulmia, joita voidaan hyödyntää myöhemmissä tutkimuksissa.

Hanke (1992) puolestaan huomioi, että esimerkiksi televisio ei pelkästään esitä meille erilaisia mies- ja isäihanteita, vaan myös avoimen halveksunnan kautta tuo selkeästi esiin sen, minkälaisia poikkeamia hegemonisesta maskuliinisuudesta sallitaan (Hanke 1992). Televisiosarjat kertovat meille minkälainen isän, tai yleensä miehen, ei ainakaan kuulu olla.

Jos vallitsevaa hegemonista maskuliinisuutta ja muita maskuliinisuuksia halutaan selvittää, täytyy siis tutkia niitä yhteyksiä, missä voittajaryhmiä kulttuurisesti muodostetaan eli erilaisia instituutioita, mediaa ja kulttuuria (Carrigan ym. 1987, 95). Brod (1987a) toteaaakin, että vaikka yksittäisiä miehiä kuinka rohkaistaisiin uudenlaiseen isyyteen, niin viimekädessä yhteiskunnallinen ja julkinen maskuliinisuus toimii isyyden säätelijänä. Kun isyys muuttuu ja isyysihanteet muuttuvat, täytyy näiden uusien ihanteiden saavuttaa jonkinlainen dominoiva asema yhteiskunnassa ja kulttuurissa, jotta muutos ylipäänsä olisi mahdollinen (Brod 1987a, 14).

Pehmeä ja lapsille emotionaalisesti läheinen ns. uusi isähän on hyvin pitkälti ristiriidassa hegemonisen maskuliinisuuden kanssa (tai pikemminkin perinteisen hegemonisen maskuliinisuuden sisällön kanssa). Jos isyys radikaalisti muuttuu jossain kulttuurissa, on se merkki myös siitä, että maskuliinisuusihteille on täytynyt sitä ennen tapahtua jotain.

2.2 Julkiset isät ja miehet

Myös Jeff Hearn jakaa Carriganin, Connell'n ja Leen (1987) näkemyksen hegemonisesta maskuliinisuudesta, joka on jakaantunut useisiin erilaisiin maskuliinisuuksiin. Hearn tarkastelee teoksessaan *Men in the Public Eye* (1992) ensisijaisesti organisaatioiden sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta suhteessa miehiin, maskuliinisuuksiin ja patriarkaalisuuksiin, tarkoittaen patriarkaalisuudella sekä yleistä miesten valtaa suhteessa naisiin, että isän valtaa perheessä (käsitteen kahdesta eri merkityksestä enemmän McKee & O'brien 1982, 21).

Hearn (1992) täsmentää ja syventää Carriganin, Connell'n ja Leen (1987) käsitystä hegemonisesta maskuliinisuudesta kulttuurisena konstruktiona, tuoden omaan pohdintaansa julkisen tilan -käsitteen hieman epämääräisen kulttuurin tilalle. Hearn tutkii miesten valtaa julkisissa tiloissa, tarkoittaen julkisilla tiloilla kaikkea sitä mikä tapahtuu yksityisen alueen (kodin) ulkopuolella. Julkiset tilat sisältävät siten erilaiset instituutiot, kuten työyhteisöt, mutta laajemmassa merkityksessä kaikenlaiset kuviteltavissa olevat julkiset tilat, esimerkiksi median ja vaikkapa kaupungin kadut. Vaikka Hearn keskittyykin analysoimaan organisaatioita julkisina

tiloina, ovat kaikki areenat ja instituutiot Hearnin mielestä yhtä relevantteja tutkimuksen ja analysoinnin kohteita (Hearn 1992, 94).

Ensisijaisesti Hearnin teos pyrkii selittämään suhdetta miesten vallan ja miesten julkisissa tiloissa tapahtuvan toiminnan sekä patriarkaalisuuden välillä. Julkinen ja yksityinen on akateemisissa analyyseissa sukupuolistettu maskuliinisyyteen (miehiin) ja feminiiniseen (naisiin) - yhteiskunta on mielletty miesten hiekkalaatikoksi ja kodin alue taas naisten. Miesten siirtyminen teollistumisen myötä työskentelemään päivisin pois kodin alueelta jätti yksityiset tilat Hearnin mielestä selkeästi naisten haltuun. Hearnille julkiset tilat ovatkin sellaisia materiaalisia ja/tai ideologisia rakenteita, joiden kautta miehet pystyvät yhä säilyttämään valta-asemansa naisiin nähden, vaikka yksityiset tilat olisivatkin naisten vallassa. Myös Hearnin mielestä maskuliinista hegemoniaa rakennetaan julkisuudessa - hegemonian luomisen keskeisellä areenalla. (emt., 2-7.)

Hearnin mukaan miehet eivät ainoastaan dominoi naisia, vaan tietyn tyyppiset miehet dominoivat myös muita miehiä. Ensinnäkin julkinen mies dominoi aina yksityistä miestä ja toisaalta erilaisia muita miehiä julkisessa tilassa. Olennaista julkisissa tiloissa miesten vallan alueena on niiden kehittyminen ja muuttuminen yhteiskunnan muuttuessa; se mitä aikaisemmin jupistiin ystävien kesken saunassa, jupistaan nyt yhteisessä julkisessa mediassa, julkisilla alueilla. Hearn puhuu liikkeestä yksityisistä patriarkateista julkisiin patriarkateihin. Toisin sanoen, jos patriarkaalisuus on yhä olemassa, niin se ei lepää enää vain yksittäisen isän perheensisäisen käyttäytymisen varassa. (emt., 19-20, 6.) Hearnin (emt., 82, 16-17) mielestä isyydestä onkin tullut monella tapaa instituutio, jota miehet julkisella alueella rakentavat. Juuri julkisuutensa kautta diskurssi miehistä ja maskuliinisuudesta tavoittaa uudella universaalilla tavalla kaikki miehet.

Joten se tapa, jolla miehistä puhutaan ja miten miehiä määritetään jokapäiväisissä keskusteluissa on samalla tapa rakentaa miehistä diskurssia. Hearn (1998, 785) onkin muun muassa alkanut epäillä, että miestutkimuksen keskittyminen pelkästään maskuliinisuuden/maskuliinisuuksien pohdintaan tuottaa jo sinänsä jotain tietynlaista rajoittunutta miesdiskurssia, joka ei tavoita koko miehuutta. Hearn (1992, 38) ei kuitenkaan näe miehiä julkisella (yleisellä) alueella miesdiskurssin representatioina, vaan Hearnille julkiset miehet itsessään ovat oma erillinen diskurssi.

Kaiken kaikkiaan Hearnin julkiset tilat eivät ole sinänsä merkityksellisempiä kuin yksityiset tilat, vaan paradoksaalisesti julkiset tilat tulevat merkityksellisiksi vasta alkaessaan dominoida yksityisiä tiloja. Julkiset tilat ovat luonteeltaan normatiivisia, ne rakentuvat hitaasti muuttuvien kulttuuristen asenteiden ja ihanteiden varaan; ja normatiivisuus tulee ristiriitoina esille silloin kun näistä ihanteista poikeaan. (emt.,6-7). Vaikka yksittäisen isän valta olisikin syrjäytetty perheessä, niin samaan aikaan miesten omat julkiset alueet voivat ylläpitää ja jopa vaatia patriarkaalisuutta. Samoin julkinen isyydiskurssi voi vaatia miehiltä perinteistä isän roolia tai uudenlaista isyyttä. Muutos miehissä ja sukupuolten välisissä suhteissa edellyttää sekä sosiaalista, todellista muutosta että diskurssiivista muutosta: muutos isien käyttäytymisessä ei ole mahdollinen ilman mies- tai isädiskurssin muuttumista.

Tällainen diskurssin muotoutuminen johonkin suuntaan tulee Robinsonin ja Barrettin (1986) mielestä selkeästi esiin myös isätutkimuksissa, joissa on välillä liikaakin tukeuduttu jyrkkään luokitteluun perinteisen ja uuden isän välillä. Perinteinen ja uusi isyys eivät ole kuin ääripään tyyppinä niin yksiselitteisiä ja tiettyyn aikakauteen sidottuja kuin mitä karkea kahtiajako antaa aiheutta olettaa. Robinson ja Barrett muistuttavat, että tyyppilliset isät sijoittuvat aina ääripäiden väliin - täysin perinteistä tai täysin uudenlaista isyyttä ei välttämättä edes löydy todellisten isyyksien joukosta. (Robinson ja Barrett 1986.) Tulee myös muistaa, etteivät isätutkimukset ainoastaan tuota tietoa siitä minkälaisia isät todellisuudessa ovat, vaan samalla tutkimukset aina esittävät näkemyksiä ja arviointeja siitä, minkälaisia isien tulisi olla.

Käytännön tasolla Tiihonen (1996) on perehtynyt sanoma- ja aikakauslehtien sisältämiin miehiin urheiluartikkeleihin, ja syventynyt erityisesti urheilijoiden ja heidän isiensä välisiin suhteisiin sellaisina kuin ne julkisuudessa esitetään. Tiihosen mielestä artikkeleissa isä - poika-suhteet kuvataan hyvin läheisiksi. Isät osallistuvat valmennukseen ja tukevat urheilijapoikaa myös henkisellä tasolla. Eikä ole epätavallista löytää lehdestä kuvaa poikaansa halaavasta kyönelehtivästä isästä. Tiihonen ei kuitenkaan selitä tätä isien silmiinpistävää pehmeyttä yleisen isädiskurssin muuttumisella, vaan pitää mahdollisena, että urheilu jo sinänsä todistaa pätevästi miehen maskuliinisuuden, joten urheilijoiden isien ei enää erikseen tarvitse ylläpitää maskuliinisuuttaan. Tiihonen ei katso tätä hellyyttä ja pehmeyttä niinkään isien ja poikien

todelliseksi suhteeksi kuin journalismi- ja uutisgenren luomaksi urheileva poika ja isä -diskurssiksi.

Coltrane (1996, 184) näkee maskuliinisuuden ja isyyden kulttuurisessa tuottamisessa myös kauaskantoisen historiallisen ulottuvuuden, jonka mukaan saduilla ja myyteillä on aina ollut tärkeä tehtävä olemassa olevien sosiaalisten rakenteiden oikeuttamisessa ja symbolisessa jäsentämisessä (käsittäen hyvin pitkälti myös uskonnot myyteiksi). Coltrane vielä tarkentaa myyttien ja satujen liittyvän patriarkalisissa yhteiskunnissa juuri miehisen vallan ylläpitoon. Esimerkiksi kulttuuriset alkukertomukset tekevät yhteisöjen jäsenille selväksi, kumpi sukupuoli on ollut johtoasemassa maailmansynnystä lähtien. Kristillisessä kulttuurissa jumala on usein yksiselitteisesti ymmärretty miespuoliseksi (isäjumala). Kun taas niissä kulttuureissa, joissa miehet ja naiset ovat olleet tasa-arvoisemmassa asemassa perheessä esimerkiksi lastenhoidon suhteen, löytyy kulttuurisista alkukertomuksista todennäköisemmin myös naisjumalia.

Suomessa luterilainen jumala on yhä isäjumala, vaikka naiset voivatkin toimia pappeina ja isät osallistuvatkin lastenhoitoon. Tietynlaisen isädiskurssin tukeminen uskonnon avulla voi toimia myös toisin päin: eli tuotetaan halutun kaltainen alkukertomus sinne mistä se puuttuu tai missä se on menettänyt dominoivan asemansa. Donovan (1998) on tutkinut *Promise Keepers* nimistä Pohjois-Amerikan suurinta evankelistaa miestenjärjestöä, jossa miehinen valta perheessä ja yhteiskunnassa pyritään palauttamaan uskonnollisten säädösten avulla. Isän valta mielletään järjestön uskonopeissa jumalan säätämäksi laiksi, jonka rikkominen on häpeäksi kaikille miehille jumalan silmien edessä. Järjestön johtajan, Robert Hicks'n sanoin: *"We are called to worship God as phallic kind of guys, not as some sort of androgynous, neutered nonmales, or the feminized males so popular in many feminist-enlightened churches..."* (Donovan 1998, 819).

3 LASTENKIRJALLISUUS JULKISENA TILANA

3.1 Kirjallisuuden tutkiminen kulttuurituotteena

Heiskala (1990) erottaa sosiologisen kulttuurintutkimuksen muusta sosiologisesta tutkimuksesta siinä, että kulttuurintutkimuksessa ensisijaisin mielenkiinto kohdistuu aina jo valmiina todellisuudessa olevien merkitysjäsennysten jäsentyneisyyteen. Kulttuurituotteiksi voidaan siten Alasuutarin (1995) mukaan laajasti ottaen ymmärtää kaikki mikä on syntynyt ihmisen toiminnan tuloksena tai minkä ihminen on nimennyt kulttuurituotteeksi.

Peruslähtökohtana kulttuurin ja kulttuurituotteiden sosiologisessa tutkimuksessa on, että kaikki kulttuurituotteet heijastavat jotenkin yhteiskuntaa ja jokapäiväistä elämää, riippumatta siitä mikä on kulttuurituotteiden esteettisyyteen perustuva sosiaalinen arvostus. (Alasuutari 1995, 21.) Eli maitotölkkin tonttulakkilehmä ei ole tutkimuskohteena yhtään sen huonompi kuin Finlandia-palkittu romaanikaan.

Kulttuurituotteiden sosiologista tutkimusta määrittää hyvin pitkälti periaate, että mikään mikä on syntynyt jossain tietyssä yhteiskunnassa jonain tiettyinä hetkenä, ei voi olla välittämättä ja ilmaisematta jotenkin yhteiskunnassa sillä hetkellä vallitsevia arvoja ja ihanteita. Kulttuurituotteiden tutkimuksessa onkin erilaisia painotuksia sen suhteen, miten kulttuurin ja todellisuuden välinen suhde määritellään. Eli missä

määrin kulttuurituotteet vastaavat yhteiskunnallista todellisuutta ja missä määrin kulttuurituotteiden tuottama todellisuus poikkeaa yhteiskunnallisesta todellisuudesta. (emt., 25.)

Bullin (1988) mielestä on itsestäänselvää, ettei mikään kirjallinen tuotos vain ”tipahda taivaasta”, vaan kaikkien tekstien taustalta löytyy aina ihminen, joka kuuluu johonkin tiettyyn sosiaaliseen aikaan ja paikkaan. Samoin kaikki kirjallisuuden lukijat ovat ihmisiä, jotka samaten elävät tietynlaisessa sosiaalisessa kontekstissa. Bull vielä korostaa kirjallisuuden olevan yhtäläillä viestintää kuin puhuminen tai sanomalehden lukeminenkin.

Yksikään kirjailija ei Bullin (1988) mielestä voi kirjoittaa mitään ottamatta huomioon ainakin jotenkin alitajuisesti lukijoitansa. Kun vielä pidetään mielessä, että sekä tekstin tuottajat että lukijat ovat sosiaalisessa kontekstissa eläviä ihmisiä, on jokaisessa kirjallisuuden palasessakin mukana aineksia sekä kirjoittajan omasta arvo- ja ideologiamaailmasta että vallitsevista kulttuurisista odotuksista. Kirjallisuudessa välittömän tekstin ja tarinan tasojen takaa on löydettävissä koko poliittinen, ekonominen, sosiaalinen ja kulttuurinen yhteiskunta. (Bull 1988, 10-14.)

Kirjallisuussosiologinen tutkimus lähtee siis liikkeelle sen kaltaisesta ajatuksesta, että yksittäisten teosten yksittäiset henkilöhahmot ominaisuuksineen voivat toimia jonkin yhteiskunnallisen ilmiön edustajina (esim. Eräsaari 1979). Tällöin jostain henkilöhahmosta saatu tietämys olisi ainakin jollain tasolla yleistettävissä koko yhteiskuntaa koskevaksi. Esimerkiksi kirjallisuuden kautta voidaan tarkastella erilaisia yhteiskunnallisia olosuhteita ja ihmisiä: miten maaseutua kuvataan, miten ja mitä vanhemmuudesta kirjoitetaan ja niin edelleen. Lähtökohtana on, että yleinen yhteiskunnallinen välittyä jotenkin yksilöiden kautta.

3.2 Lastenkirjallisuuden erityisluonne

Lasten- ja nuortenkirjallisuudella tarkoitetaan Sarmavuoren (1986) määritelmän mukaan lapsille ja nuorille varta vasten kirjoitettua kirjallisuutta, mutta myös lasten ja nuorten itselleen omaksumaa aikuisten kirjallisuutta. Lastenkirjallisuus voidaan jakaa katselu-, kuva- ja satukirjallisuuteen. Yleensä lapset siirtyvät katselu- ja

kuvakirjoista satukirjoihin noin neljän vuoden iässä ja lastenkirjoista nuortenkirjoihin noin 9-10-vuoden iässä.

Lastenkirjallisuutta voidaan lähestyä useista eri näkökulmista: psykologisesta näkökulmasta tutkitaan, mikä merkitys kirjoilla ja niiden sisällöllä on lapsen kehityksessä. Taiteellisesta näkökulmasta lähtien voidaan arvioida yksittäisen lastenkirjan arvoa ja merkitystä osana kirjallisuutta. Sosiologisesta näkökulmasta katsoen lastenkirjallisuutta taas tarkastellaan tutkimalla, miten lastenkirjallisuus rakentaa maailmaa, ja minkälaista maailmaa ja malleja jokapäiväisestä elämästä lastenkirjallisuus lapsille välittää. (Sarmavuori 1986, 82-83.)

Lastenkirjallisuuden erityisluonne nousi esiin Bruno Bettelheimin (1975) teoksen ”The Uses of Enchantment” myötä. Teoksen ilmestymisen jälkeen sadut alettiin yleisesti mieltää kasvattajiksi, jotka auttavat lasta kohtaamaan arkielämän ongelmatilanteita mielikuvitusmaailman kautta. Lapsien myös katsottiin kokevan kirjallisuuden tarjoamat elämykset paljon voimakkaammin kuin mitä aikuiset kokevat ne, sillä lapsille satu on aina enemmän totta kuin aikuisille. (Bettelheimin teoksen merkityksestä esim. Alanko 1990.)

Bettelheimista (1975) satujen ensisijaisena tehtävänä oli antaa lapsen kokea turvallisesti myös elämän ja ihmisyyden nurjia puolia. Bettelheim luokitteli satuja hyviksi ja huonoiksi sen mukaan, miten hyvin ne onnistuvat tässä psykologisessa tehtävässä.

Myöhemmin Bettelheimia on toki kritisoitu, esimerkiksi Tatar (1992) on epäillyt sitä, että saduilla sinänsä olisi jokin universaali merkitys lapselle, johon aikuinen ei saisi mitenkään sekaantua. Satujen sisältö määräytyy Tatarin mielestä sen mukaan, mitä (esimerkiksi moraalista) aineista aikuisten kulttuuri haluaa lastenkirjallisuudessa tarjota. (Tatar 1992, 229-238.) Lastenkirjallisuus on aikuisten kirjoittamaa kirjallisuutta ja juuri aikuiset tulkitsevat tekstejä varsinkin lukutaidottomille lapsille.

Bettelheimin (1975, 10-30) mukaan lastenkirjallisuudella on psykologisen merkityksen lisäksi oma tehtävänsä myös kulttuurisen perinnön välittäjänä. Etenkin myytit ja legendat tarjoavat materiaalia, mistä lapset voivat muodostaa käsityksensä maailman olemuksesta ja tarkoituksesta sekä sosiaalisista ideoista. Bettelheimin mielestä mikään muu väylä ei mahdollistakaan kulttuurisen perinnön siirtymistä niin tehokkaasti ja suoraan sukupolvelta toiselle kuin sadut.

Eräsaaren (1979) mielestä juuri tämä lastenkirjallisuuden sosiaalifunktio oli ainakin vielä 1980-luvulle tultaessa unohdettu tutkimusalue, sillä tutkimukset olivat enemmänkin keskittyneet satujen psykologisiin merkityksiin. Eräsaari olettaakin, että lastenkirjallisuuden erityisluonne tulee esille siinä, että lastenkirjoissa sosiaalistava aines on paljon voimakkaammin tai yhdenmukaisemmin esillä kuin aikuistenkirjallisuudessa. Eräsaaren mielestä lastenkirjallisuudessa painottuvat enemmän erilaiset välineelliset tehtävät kuin aikuisten kirjallisuudessa. Aikuisten kirjallisuuden yhteydessä puhutaan kenties viihtymisestä, arjen unohtamisesta tai taiteellisesta elämyksestä; sen sijaan lastenkirjallisuudesta puhuttaessa mukana on useimmiten jokin oletus lapsen kehityksestä. Vaikka kaikki lastenkirjat eivät olekaan varsinaisia tietokirjoja, ne kaikki kertovat lapselle jotakin meidän maailmastamme.

3.3 Isät ja miehet lastenkirjallisuudessa

Yleisen kaunokirjallisuuden alueella Himanen (1991) on tutkinut suomalaisten, vuonna 1989 ilmestyneiden romaanien isyysmalleja eri isäsukupolvien kautta, ja löytänyt romaaneista vahvempana perinteisiä lapsille etäisiä isyysmalleja kuin lastenhoitoon aktiivisesti osallistuvia isyysmalleja. Himanen käyttää käsitettä hegemoninen isyys (vrt. maskuliininen hegemonia) kuvaamaan sitä isyyttä, joka 1980-lopun romaaneissa vallitsi. Tosin Himanen keskittyi tutkimuksessaan enemmän isyyden yhteiskunnallisten ulottuvuuksien tarkasteluun kuin isyyteen vanhemmuutena ja isän ja lapsen väliseen suhteeseen.

Varsinaisten lastenkirjojen sisältämiä isä-kuvauksia on sen sijaan tutkittu hyvin vähän, useimmissa tutkimuksissa on keskitytty isään miehenä tai ammattinsa edustajana - isyys sinänsä ei ole ollut tutkimuksen keskipisteessä. Giveansin ja Robinsonin (1985) selvityksen mukaan 1950- ja 1960-luvuilla isät puuttuivat useimista amerikkalaisista lastenkirjoista täysin, varsinkin lastenkirjojen perhe-elämästä. Silloin kun isästä puhuttiin lastenkirjoissa, hän oli useimmiten esillä ammattinsa edustajana pukeutuneena johonkin viralliseen työasuun, kuten poliisiksi tai palomiehiksi. Äiti tai perheen tytär esitettiin kirjoissa usein isän maskuliinisen roolin

vahvistajina: palvelemissa isää kuin isäntää aterioita tarjoillen. Kotona ollessaan isät pesivät perheen autoa tai kantoivat puita liiteristä sisälle taloon. Isän rooli lastenhoidossa ja kasvatuksessa rajoittui lähinnä sunnuntaiseen kävelyyn puistossa. 1960-luvulta 1980-luvulle tultaessa isän rooli amerikkalaisissa lastenkirjoissa oli jo hivenen muuttunut, ainakin siinä suhteessa, ettei isää esitetty enää vain perinteisissä miesten ammateissa. 1980-luvun amerikkalaisista lastenkirjoista olikin jo löydettävissä lapsia hoitava isä. (Giveans & Robinson 1985, 121-122.)

Suomessa Eräsaaren (1979) on tutkinut 1960- ja 1970-lukujen lastenkirjoja. Hän havaitsi, että juuri näiden vuosikymmenien vaihteessa lastenkirjojen mieskuva muuttui. 1960-luvulla mies määriteltiin hyvin yksiselitteisesti tietyn ammatin (kuten maanviljelijä, kalastaja, metsästäjä) harjoittajaksi. Miehet tekivät pelkästään miesten töitä ja olivat olemukseltaan rohkeita ja karskeja. 1970-luvulla lastenkirjojen mieskuva muuttui epämääräisemmäksi: miehen ammattia ei enää kuvattu korostuneen tarkasti, mies saattoi vain olla yksinkertaisesti töissä. Samoin ei myöskään enää eritelty ja korostettu miehisiä luonteenpiirteitä. 1970-luvun lastenkirjoissa mies myös saatettiin kuvata kotona leikkimässä lastensa kanssa vapaa-aikanaan. Kirjojen mies ei kuitenkaan koskaan tehnyt kotitaloustöitä, ei edes silloin kun kyseessä oli yksinhuoltajaisä.

Hieman aihetta sivuten Kotkanoja-Kesonen (1988) on tutkinut aapisten esittämiä sukupuolirooleja 1930-luvulta 1980-luvulle ja havainnut ne hyvin sovin naisiksi. Miehet ja naiset on esitetty sukupuolittain stereotyyppisesti jakautuvissa tehtävissä. Miehet ovat arkkitehteja ja lentäjiä tai tärkeitä virkamiehiä, naiset sairaanhoitajia tai siivoojia. Kotkanoja-Kesosen tutkimat aapiset myös sisälsivät huomattavasti enemmän mies- kuin naishahmoja (ks. myös Vuorenmaa 1983).

Kotkanoja-Kesonen (1988) havaitsi verratessaan aapisia 1930- ja 1980-luvuilta, että miesten työelämän tehokkuuden kuvaaminen oli jopa lisääntynyt 1980-luvulla, samalla kun naiset yhä edelleen kuvattiin useimmiten kotiaskareiden ääressä. Jos mies oli aapisissa kuvattu kotiympäristössä, niin tällöin mies useimmiten lepäili sohvalla tai puuhaili jotain pientä askareta. Ainoa selvä muutos sukupuoliroolien kuvauksessa 1930-luvulta 1980-luvulle oli Kotkanoja-Kesosen mukaan se, että 1980-luvun aapisissa myös nainen vietti vapaa-aikaa. Samankaltaisiin tutkimustuloksiin ovat päätyneet myös Paaso ja Viljakainen (1985).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni oli tarkastella ja pohtia isyyteen liittyviä sisältöjä lastenkirjallisuudessa. Tutkimuksen alkuvaiheessa tutkimustehtäväni oli siten varsin löysästi rajattu ja täsmentyi vasta tutkimuksen edetessä, mutta tutkimuksen perusidean voisi tiivistää kahteen seuraavaan kysymykseen:

- 1) Minkälaisia erilaisia isyyksiä lastenkirjat sisältävät?
- 2) Mitä nämä lastenkirjoista löytyvät isyydet kertovat kulttuurisesti välitetyistä isyyden ihanteista ja normeista?

Eli minkälaiset isyydet on kirjoitettu ja painettu lastenkirjojen sivuille ja minkälaiset isyydet taas suljetaan lastenkirjoista kokonaan pois. Oletin lastenkirjojen tuovan esiin sellaisia isyyksiä, joilla on kulttuurissamme hyväksyntä ja täten tietynlainen oikeus olla olemassa - muutenhan näitä isyyksiä ei olisi julkaistu. Oletin myös, että lastenkirjoissa (kuten muissakin kulttuurituotteissa) tuotetaan yhä uudelleen käsityksiä siitä, mitä isyys on ja mitä se voisi tai mitä sen pitäisi olla (ks. esim. Lehtonen 1995, 46).

En oletanut lastenkirjallisuuden isyyksien ja todellisuudessa olevien isyyksien välillä olevan täydellistä vastaavuutta. Lastenkirjallisuuden isyydet ovat toki yhteydessä oikeisiin isyyksiin ja oletin, että isät lastenkirjoissa seuraavat jotenkin aikaansa. Mutta pääajatuksenani oli, että isyydet lastenkirjallisuudessa kertovat enemmän siitä, minkälaisia isyyksiä kulttuurissamme halutaan välittää ja ylläpitää kuin siitä, mikä on isien todellisuus tänä päivänä. Lastenkirjallisuuden kohdalla täytyy myös muistaa, että on kysymys fantasiakirjallisuudesta, jolle on tyypillistä tuoda karrikoidusti esiin erilaisia henkilöhahmoja ja juonirakenteita.

Näen siten lastenkirjallisuuden sellaisena kulttuurisena ja julkisena tilana, jossa tuotetut ja ylläpidetyt isyydet muodostavat todellisuudesta jokseenkin erillisen diskurssin. Mutta ajattelen Hearnin (1992) tavoin että kulttuurituotteissa oleva erillinen isä-diskurssi voi tulla merkitykselliseksi silloin kun se alkaa ideologiana vaikuttaa yksittäisten isien käsityksiin isyyden ihanteista ja normeista.

Aikaisemmissa lastenkirjallisuus tutkimuksissa oli keskitytty mieheen ja naiseen lähinnä sukupuoliensa edustajina, ei niinkään vanhempina - isänä ja äitinä. Tutkimukset kyllä kertoivat epäsuorasti jotain myös miehen isyydestä (1980-luvun aapisissa mies on useimmiten miehenä töissä, ei kotona isänä), mutta hiukan eri painotuksella kuin tässä tutkimuksessani oli tarkoitus. Tämä tutkimukseni keskittyi lastenkirjoihin, joissa mies esiintyy kotona isänä.

Tarkoitukseni ei siten ollut selvittää onko lastenkirjojen isä kotona vai töissä, vaan minkälaisia ovat kotona oleva isät lastenkirjoissa. Kotona olevalla isällä en tarkoittanut välttämättä koti-isää, vaan isä on kotona aina silloin kun hänet lastenkirjassa kuvataan kotona olevaksi. En ensisijaisesti pyrkinyt selvittämään mitä isä tekee lastenkirjojen kodeissa, vaan näiden tekemisien kautta yritin tavoittaa isän laadullisia ominaisuuksia. Olennaisimpana tehtävänä en pitänyt selvitystä tiskaako isä lastenkirjoissa, vaan olennaista mielestäni oli isän ja lapsen välisen suhteen ja vuorovaikutuksen tarkastelu - tiskaamisellahan ei loppujen lopuksi ole mitään tekemistä isyyden kanssa. Jos lastenkirjojen isiä verrataan isiin todellisuudessa, täytyy lastenkirjojen isät nähdä myös tuntevina, tahtovina ja ajattelevina.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni ongelmanasettelusta on löydettävissä sekä deduktiivinen että induktiivinen ulottuvuus. Kantavana ajatuksena tutkimuksessa oli oletus, että lastenkirjallisuudesta on löydettävissä ne isyydet, jotka ovat kulttuurisesti hyväksytyjä ja siten dominoivassa asemassa. Tämän ajatuksen suhteen tutkimukseni oli luonteeltaan enemmän jo olemassaolevaa hypoteesia testaava kuin uutta teoreettista jäsenystä luova. Sen sijaan se, minkälaisia ja mitä nämä isyydet lastenkirjoissa pitävät sisällään oli tutkimusongelmana induktiivisempi - aikaisemmat tutkimukset eivät juurikaan olleet tuottaneet lastenkirjojen isyyksistä kuin hyvin pintapuolista tietoa, varsinkin vanhemmuuden tarkastelu oli jäänyt jonnekin ruuanlaiton ja imuroinnin taakse. Eivätkä esimerkiksi mediatutkimuksen tuottamat käsitykset isyyksistä olleet taas suoraan siirrettävissä lastenkulttuuria koskeviksi. Etukäteistietoa lastenkirjojen isyyksistä ei ollut saatavissa, joten ennako-oletuksia aineiston sisällöstä oli mahdollista muodostaa tai ne olisivat voineet jättää jotain olennaista huomioimatta aineistosta.

Lastenkirjojen isyyksien sisällölliseen analyysiin ja tulkintaan tarvitsin analysointimenetelmän, joka mahdollisti tutkimuksen etenemisen aineiston ehdoilla, mutta samalla tarkkaillen esiinnousevia teoreettisia teemoja. Analysointi ei esimerkiksi voinut keskittyä kovin pitkälti kielen pintatasoon, sillä lastenkirjallisuuden fantasiatamaisuus olisi voinut tuottaa hyvinkin koomisia tuloksia. Analysoinnin kohteena piti siis olla pikemminkin sanojen sisältö kuin kieliasu. Tämän kaltaiseksi menetelmäksi osoittautui Glaser ja Straussin 1960-luvulla kehittänyt grounded-teoria, jota olen tutkimuksessa hyödyntänyt. Grounded-teoria on lähtökohdiltaan laadullista, induktiivista ja aineistolähtöistä analyysia, jossa teoreettinen viitekehys tuodaan analysoinnin edetessä mukaan tukemaan ja vahvistamaan analyysia. (Strauss & Corbin 1990.)

Yksinkertaistettuna grounded-teoriassa on kyse siitä, ettei tutkimuksessa käytetä aikaisempiin samaa aihepiiriä käsitteleviin tutkimuksiin pohjautuvia teoreettisia hypoteeseja. Aikaisemmissa tutkimuksissa syntyneitä teoreettisia olettamuksia aihepiiristä ei yksinkertaisesti ole tai sitten niitä ei tietoisesti haluta käyttää, vaan

pyritään näkemään aineisto ikään kuin uusin silmin. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 123.)

Grounded-teoriaa tukevan analyysin eteneminen voidaan ainakin paperilla jakaa kolmeen eri vaiheeseen: aineistosta havaittavien ilmiöiden nimeäminen substantiivisin (tutkijan omin) koodein, näiden koodien pohjalta syntyvien alakategorioiden muodostaminen ja lopuksi keskeisten kategorioiden ja teemojen nimeäminen, esiinnosto. Analyysin edetessä aineistoa kerätään lisää niin kauan kunnes tutkija on varma, ettei mitään täysin uutta voi enää nousta aineistosta esiin (kyllästyttäminen). (Stauss & Corbin 1990.)

Analysointi käynnistyy jo ensimmäisten aineiston osien käsittelemisen myötä, ja jo tässä vaiheessa analysointia pyritään syventämään ja suuntaamaan suhteuttamalla aineiston tulkintaa aihepiiriä käsittelevään kirjallisuuteen. Teoreettinen viitekehys täydentyy lopulliseen muotoonsa vasta aineiston analyysivaiheen edetessä ja koko tutkimus on luonteeltaan kehämäisesti etenevä prosessi, jossa eri vaiheita ei voi selkeästi erottaa toisistaan. Tutkimuksen aineisto laitetaan keskustelemaan teoreettisen taustan kanssa, mutta teoreettinen tausta ei saa ohjata aineiston tulkinnan suuntaa. Teoreettinen viitekehys tosin tukee tutkijan lopullista tulkintaa aineistosta. (Syrjälä ym. 1994, 123.)

Analysointi on siis luonteeltaan abduktiivista - aikaisempaa teoriataustaa ei suljeta täysin pois, mutta se saa tulla mukaan vain jos aineisto nostaa sen esille. Grounded-teoriassa analyysi lähtee liikkeelle arjen toiminnan tasolla, mutta jatkuvan aineiston vertailevan käsittelemisen kautta pyritään lopullinen tulkinta aineistosta saamaan hyvin abstraktille ja formaalille tasolle. (Stauss & Corbin 1990.)

4.3 Aineiston keruu

Koska tutkimuskohteenani olivat isyydet, jotka on tuotettu tämän päivän kulttuurissa - ja kulttuurisena kontekstina lastenkirjallisuus, valikoin aineistoon lastenkirjoja joista ensinnäkin löytyi isä-kuvausta. Tämän kaltaista harkittua aineiston valintaa puoltaa esimerkiksi Eräsaari (1979), sillä lastenkirjallisuus on sisällöltään hyvin

heterogeenista: jos aineistonvalinnan kriteerinä ei ole jokin lastenkirjoissa esiintyvä teema, ei ”tulosten” saamisesta ole mitään takuuta.

Isä-kuvauksen lisäksi aineiston valintakriteerinä oli myös kirjojen ilmestyminen 1990-luvulla. Aineistosta karsin pois katselukirjat, varsinaiset kansansadut ja perinnesadut (tarkoituksenaan on tavoittaa tämän ajan isyyksiä), Raamatunkertomukset, erilaiset tietokirjat, sarjakuvat ja kokoomateokset. Aineiston joukkoon kelpasivat kaikki lastenkirjat, jotka olivat luonteeltaan joko realistisia, fantastisia tai eläinkertomuksia. Suurin osa aineistosta koostui kotimaisesta lastenkirjallisuudesta, koska suurin osa 1990-luvulla ilmestyneestä käännöskirjallisuudesta oli alunperin julkaistu kotimaassaan jo 1980-luvulla. Tutkimuksessa käytetty lastenkirjallisuus on lueteltu liitteessä 1.

Poimin aineistoksi aluksi 25 lastenkirjaa Jyväskylän kaupunginkirjaston hyllyistä lyhyen tutustumisen perusteella (Myöhemmin aineisto vielä täydentyi 34 kirjaan). Aineiston keruuni oli siis luonteeltaan varsin epäsystemaattista. Jos olisin kerännyt aineiston jonkinlaisella satunnaisotannalla, olisi aineiston joukkoon tullut paljon lastenkirjoja, joissa ei olisi ollut lainkaan isä -kuvausta. Käytännössä oli tietysti myös mahdotonta saada käyttöön luetteloita sellaisista lastenkirjoista, joissa isä-kuvausta esiintyy. Satunnaisotos olisi siis tuottanut tutkimuksen kannalta epärelevanttia aineistoa, joka olisi pitänyt myöhemmin karsia pois. Aineiston laadullisuus otantakriteerinä oli tässä tutkimuksessa kvantitatiivista edustavuutta tärkeämpi. Toisaalta koska lastenkirjat ovat tutkimusaineistona valmiita, eli ne ovat olemassa tutkimuksestani riippumatta, voidaan jokaista yksittäistäkin lastenkirjaa pitää koko lastenkirjallisuuden edustajana.

4.4 Tutkimusprosessi

Tämä tutkimuksen alkuvaiheessa lueskelin erilaisia isätutkimuksia, jotka olivat syntyneet niin psykologisista kuin yhteiskunnallisistakin lähtökohdista. Strauss ja Corbin (1990, 48-56) puoltavat tutkimusaihepiirin kirjallisuuteen perehtymistä tutkimuksen alkuvaiheessa, sillä kirjallisuus voi avata monia uusia näkökulmia ja ”herkittää” tutkijaa tuntemaan paremmin aineiston erilaisia vivahteita varsinaisessa

analysointivaiheessa. Sen sijaan grounded-teorian ideaan ei kuulu teoreettinen kirjallisuus, jossa esitellään valmiita hypoteeseja tai kategorioita. Tässä tutkimuksessa kirjallisuuteen perehtyminen ennen aineiston keruuta ja analysointia tavoitteli lähinnä tutkittavan ilmiön hahmottamista hyvin yleisestä näkökulmasta. Alustava kirjallisuuden lukeminen ikään kuin orientoi tutkimuksen aihepiiriin. Lopullisen muotonsa ja sisältönsä isyyttä käsittelevä kirjallisuus saikin vasta suhteutettuna aineiston analyysiin.

Analyysin konkreettisiksi kohteiksi valitsin lastenkirjoista isyysmaininnat - eli isyysmaininnasta tuli tavallaan tutkimusyksikkö. Isyysmaininta käsitti tarinanpalan, jossa isä oli jollakin tapaa mukana yhtenä toimijana. Yhdestä lastenkirjasta saattoi löytyä useampi kuin yksi isyysmaininta. Huomattavaa on, että yksittäistä isyysmainintaa ei tutkimuksessa sidottu analysoinnin edetessä enää kiinni alkuperäislähteeseen (tarinan isä-hahmoon). Näin yhdestä lastenkirjasta löytyneet isyysmaininnat saattoivat tutkimuksen edetessä kertoa useammasta kuin yhdestä isyydestä, vaikka tarinan tasolla isä-hahmo säilyikin samana.

Isyysmaininnaksi kelpasivat niin varsinaisen isähahmon suoran toiminnan kuvaukset kuin tekstien sisältämät viittaukset isähahmoon tai isiin yleensä. Esimerkiksi kun lastenkirjassa käsiteltiin jotain tapahtumaa vaikkapa kuninkaan pojan elämässä, ja myöhemmin viitattiin kuninkaan tekemisiin - mielsin nämä kuninkaan tekemiset isähahmon tekemisiksi ja siten myös isyysmaininnoiksi, vaikka konkreettista isä-sanaa ei enää erikseen mainittukaan. Oleellinen kriteeri isyysmaininnaksi kelpaamisessa oli isähahmon toiminnan, puheen tai ajattelun liittyminen jotenkin isyyteen, vanhemmuuteen tai kasvatukseen - eli isänä olemiseen. Isähahmon metsässä kuljeskeleminen, tai edellä mainitun kuninkaan valtakunnan hallinta, ei mielestäni olisi kertonut mitään isyydestä. Isähahmoiksi kelpasivat tutkimuksessani myös eläinhahmot ja mielikuvitusolennot, silloin kun näiden isyys tarinan sisällä on selkeästi ilmaistu.

Varsinainen analysointi käynnistyi luokittelemalla isyysmaininnoista koostuva aineisto läpikotaisin. Substantiivisella koodauksella tarkoitetaan sitä, että yksittäisisille aineistonosille pyritään antamaan ikään kuin yleisemmällä tasolla toimivat otsikot, jolloin aineiston samankaltaisuudet menevät tavallaan samaan postilokeroon (Silvonen & Keso 1999). Näin jokainen yksittäinenkin subjektiivinen koodi saa täsmälleen saman painoarvon aineistossa kuin jos se esiintyisi aineistossa

useampaan kertaan. Koodauksen kautta pyritään käsitteellistämään aineistoa yleisemmällä tasolla niin, että samainen koodaus pitäisi paikkansa myös kaikissa muissa vastaavissa aineistoissa. Substantiivinen koodaus tarkoittaa kuitenkin nimensä mukaisesti tutkijan henkilökohtaista koodistoa, eikä valmiiksi pureskeltuja käsitteitä, jotka saattaisivat rajoittaa analyysin etenemistä. Taulukossa 1 on esimerkkien avulla osoitettu substantiiviisten koodien ja isyysmainintojen suhde.

TAULUKKO 1. Substantiivisen koodin suhde isyysmainintaan

Substantiivinen koodi	Isyysmaininta
Isä osoittaa oma-aloitteisesti hellyyttä.	Isä kyykistyi halaamaan minua ja nosti minut sitten korkealle ilmaan.
Isä kertoo elämän tärkeistä asioista/tapahtumista.	-Olet saanut pikkuveljen, Joakim, hän sanoi. -Käyn vain vaihtamassa paidan ja pesemässä hampaani. Sitten pääset mukaani sairaalaan tervehtimään häntä. Silloin purskahdin itkuun. Luultavasti isälläkin oli pala kurkussa. En oikein ymmärtänyt, miksi minua itketti, koska olin kuitenkin niin iloinen pikkuveljen syntymästä. Itkin isän sylissä pitkään koko sydämeni kyllyydestä. (Haloo, onko täällä ketään?..., 128-130.)
Isä näyttää tunteensa, melkein.	
Isä lohduttaa, hellyys	
Isä perheen lainsäätäjä, vain isältä kysytään lupaa veneen käyttöön. Isän ja lapsen yhteisymmärrys, lapsi tasa-arvoinen keskustelija isän kanssa	- Antaako sun isä veneen? - Se voi viedä meidät saareen ja hakea sitten pois, sanoi Pauli. - On jo puhuttu asiasta. Ja lisäksi minä saan mukaan kenkäpuhelimen, jolla voi pitää yhteyttä isään. Isä saa järjestettyä minulle semmoisen työpaikalta.
. Vanhemmat monikko, mutta isä antaa luvan myös äidin puolesta, isä edustaa molempia vanhempia. Lapsi tiellä isän elämässä. Isä ennen äitiä, äidin yläpuolella.	- Mutta lupa vanhemmilta? sanoi Linda. - Minä ainakin saan, tuumi Saska. - Isästä on hyväkin, että en ole jaloissa pyörimässä. - Ehkä meidänkin isä ja äiti suostuvat, sanoi Linda.
Isän mielipide ainoa esitetty, tärkein. Lapsen aikuistaminen	- Minun isän mielestä on vain hyvä, että lapsi itsenäistyy. Se nyt ei ainakaan pane vastaan, sanoi Siru. (Kärpät ja yllätysten..., 13-14.)

Seuraavassa vaiheessa kategorioiden muodostaminen substantiivisen koodiston perusteella tapahtui lukemalla ja lajittelemalla aineistoa sekä pelkän koodiston avulla että palaamalla jälleen takaisin päin alkuperäisiin isyysmainintoihin. Tässä vaiheessa täydensin aineistoa viidellä lastenkirjalla. Näin pyrin varmistamaan koodiston paikkansapitävyyttä. Olennaista kvalitatiivisessa analyysissä on Mäkelän (1990) mukaan juuri vertailemalla ajattelemisen. Niinpä kategoriat syntyivät hyvin pitkälti erojen- ja yhtäläisyyksien hakemisen kautta. Etsin aineistosta vastakkaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Lisäksi pyrin tarkentamaan jokaista syntymäisillään ollutta kategoriata suhteuttamalla sen hierarkisesti muihin kategorioihin. Tässä vaiheessa osa syntymäisillään olleista kategorioista sulautui yhteen joidenkin muiden kategorioiden kanssa ja osa kategorioista kuihtui täysin pois, jos niiden olemassaolo osoittautui perusteettomaksi aineiston täydentyessä.

Grounded-teorian tarjoamassa analysointimallissa on mahdollista edetä joko täysin aineiston varassa tai ottaa teoreettista viitekirjallisuutta hiljalleen mukaan analyysiin (Silvonen & Keso 1999). Tässä tutkimuksessa en nähnyt mitään syytä siihen, että pitäisin isyydestä kertovan teoreettisen kirjallisuuden erossa analysoinnista alakategorioiden muodostamisessa. Enemmänkin koin kirjallisuuden tarpeelliseksi analyysin syventämisessä teoreettisemmalle tasolle. Alakategorioiden hahmotuessa etsinkin aktiivisesti kirjallisuudesta analyysiin mukaan niitä aineksia isyydestä, joita kategorioissakin oli.

Tämän työstövaiheen jälkeen täydensin aineistoa vielä kerran, varmistaakseni kategorioiden kattavuuden ja pätevyyden myös uusissa mukaanotetuissa lastenkirjoissa. Näin aineiston lopulliseksi kooksi muodostui 34 lastenkirjaa, joista isyysmainintoja löytyi karkeasti arvioiden noin 127 (osa maininnoista meni ristiin ja päällekkäin toisten mainintojen kanssa). Taulukossa 2 on esitetty hieman pelkistetyn substantiivisen koodiston sijoittuminen alakategorioihin (sanamuodot eivät välttämättä aukea muille kuin minulle, mutta pyrin tietoisesti välttämään valmiita käsitteitä koodistoa muodostaessa). Taulukon 2 tulkinnessa on kuitenkin huomattava, että alakategoriat ovat syntyneet kehämäisessä prosessissa teoreettisen kirjallisuuden mukaantulon kanssa. Substantiiviset koodit yksinään eivät siis ole olleet alakategorioiden perustana, vaan niiden avustamana analysointi on edennyt johonkin suuntaan. Näin myös kategorioihin sisältyvät substantiiviset koodit ovat saaneet erilaisia painoarvoja analysoinnin edetessä.

TAULUKKO 2. Aineiston analyysin eteneminen yksittäisistä substantiivisista koodista kategorioihin. Substantiivisen koodin jäljessä on suluisissa kyseistä koodia koskevien isyysmainintojen lukumäärä.

Substantiiviset koodit (määrä)	Alakategoriat
isä tärkein perheessä (9) isä kuulustelee (1) isällä viimeinen sana (6) moraalin opetus (3) isä tuomari ja laki (2) isä äitiä ylempänä (4) isän ja äidin vastakkaisuus (4)	Isä joka on kaikista tärkein...
pelko isää kohtaan (4) fyysinen uhka (6) lapsi syyllistää itsensä (3) ruumiillinen rankaisu (5)	Isä joka rankaisee...
isä ei huomaa lasta (4) isä ei osallistu lapsen elämään (4) työ tärkeintä isälle (5)	Isä jota isyys ei kiinnosta...
isä osallistuu lastenhoitoon (5) isä opettaa elämäntotuuksia (6) lapsen etu tärkein (8) yhdessäolo (11) isä ja lapsi tasa-arvoisia (3) hellyys (8) isä lohduttaa (3) isä kehuu, rohkaisee (2) isä näyttää tunteensa (2)	Isä jolle lapsi on kaikista tärkein...
isän ja lapsen liittoutuminen (4) isän ja lapsen yhteisymmärrys (4)	Isä joka jakaa salaisuuden...
isä kuin lapsi (3) lapsen aikuistaminen (3)	Isä jota lapsettaa...
isän ailahtelevaisuus (3) isä pohtii isyyttään (2) isä kokee syyllisyyttä (1)	Isä joka yrittää olla isä...

5 LASTENKIRJOJEN ISYYS KATEGORIAT

Seuraavassa käsittelen alakategorioita yksitellen. Jokaisen alakategorian yhteydessä tuon esiin myös sen teoreettisen pohjan, joka on vaikuttanut kategorian muodostamiseen. Alkuperäisten isyysmainintojen jäljessä on suluisa lähdeviittaus lastenkirjaan, josta isyysmaininta on poimittu.

5.1 Isä joka on kaikista tärkein...

Lastenkirjoista nousee vahvana esiin isä, jonka ensisijaisena tehtävänä on *valvoa lastensa käyttäytymistä*. Isä päättää ja kertoo lapsilleen, mikä on oikein ja mikä väärin. Isällä on näin ollen pätevyys kertoa, kuka on syyllinen milloin missäkin arkipäivän konfliktissa, ja millä perusteilla. Tämänkaltainen isyys lähenee ominaisuuksiltaan eräänlaista perheensisäistä järjestyspoliisia, lainsäätäjää tai tuomaria.

- Se oli minun syyntä, Koko [hiiri-lapsi] sanoi onnettomana ties monennenkoko kerran. - Minun olisi pitänyt kiskoa Rusina [hiiri-lapsi] pois talosta vaikka millä konstilla.
 - Ei se ollut kenenkään syy, isähiiri sanoi Kokolle.
 - Rusina oli tottelematon ja uhmasi määräyksiä...
- (Koko, Konkka, Ronkka..., 40.)

Lamb (1986) pitää tällaista *moraalin opettamista* lapsille erityisesti ns. perinteisen isän vanhemmuuden piirteenä (Lamb 1986, 5). Se, että lastenkirjojen isä opettaa lapsille oikean ja väärän merkitystä, paljastaa samalla, että isällä on ensinnäkin muista perheenjäsenistä poikkeava kyky erottaa toisistaan oikea ja väärä, hyvä ja paha. Toiseksi isän rooli moraalin opettajana kertoo myös jotain isän asemasta perheessä - isän täytyy olla vanhempana erityisasemassa verrattuna äitiin, jos pelkäänsä isä mielletään tarpeeksi päteväksi *lukemaan lakia* perheessä. Lastenkirjoissa äiti saatetaan kuvata konfliktitilanteissa voimattomaksi ratkaisemaan ongelmia, vasta isä on se joka saa lapset tottelemaan itseään ja järjestyksen palautumaan kotiin.

Jorma [hiiri-lapsi] yritti piiloutua sämpylän taakse. Se ei ollut luopunut siitä hetkeksikään ja se toivoi, että voisi kaivautua sen sisään ja olla niin kuin ei olisikaan. Isähiiri tuli ja tempaisi sämpylän sen kädeltään ja käski sen kertoa, mitä oikein oli tapahtunut... ..Koko [hiiri-lapsi] kyyhötti Konkan [hiiri-lapsi] vieressä äidin kanssa, silitti sen otsaa ja korvia ja kuiskaili sen nimeä. Kun Ronkka [hiiri-lapsi] ja Jorma alkoivat painia, Koko nyrpisti pahastuneena kuonoaan ja äiti loi kaksikkoon moittivia katseita. Vasta isähiiri sai ne erilleen, nosti niskasta ilmaan ja sähisi niille, että miten ne kehtasivat kun niillä oli aivan vieressä varoittava esimerkki siitä, mihin ahneus johti... (Koko, Konkka, Ronkka..., 22.)

Tällaista *isää, jolla on ehdoton auktoriteettiasema perheessä*, voidaan lähestyä patriarkaatti-käsitteen kautta. Kun isästä puhutaan patriarkaattina, nähdään isyys osana sellaista yhteiskuntaa, joka on kauttaaltaan hierarkisesti rakentunutta ja nimenomaan perheissä todennettavan isänvallan kautta. Patriarkaattina isä on perheessä tietyn yhteiskunnallisen statuksen omaava perheenpää, jonka kautta koko perheen yhteiskunnallinen asema on määritellään. Tällaisen hierarkisen yhteiskunnan tunnuspiirteenä on korkeammassa asemassa olevan suhteeton valta ylitse yhteiskunnan alempien jäsenten. (Esim. Badinter 1992; Gittins 1985.)

Myös lastenkirjojen perheissä isän voidaan katsoa edustavan isänvaltaa, patriarkaattia, ja isän käyttäytymisen perheessä olevan tällöin seurausta nimenomaan tämän valta-aseman mukaisesta ja vaatimasta käyttäytymisestä. Patriarkaattina isällä on yhteiskunnallisesti tuotettu velvollisuus valvoa lastensa hyveellistä käyttäytymistä. Badinter (1992) korostaakin juuri vastuuta, joka isällä perheenpääksi asettumisensa myötä on. Kun vaimo ja lapset käsitetään patriarkaalisessa yhteiskunnassa miestä alemmiksi, tavallaan jopa miehen omaisuudeksi, niin

ulkomaailman silmissä mies on vastuussa perheenjäsentensä käyttäytymisestä (Badinter 1992, 235). Joten isä on epäonnistunut isyydessään, jos lapset eivät opi suvaittavina pidettäviä elämänarvoja tai käyttäytymismalleja. Kun isä toimii perheen lainvalvojana, on hän myös silloin se henkilö, joka useimmiten sanoo perheessä viimeisen sanan.

Iidariitta [lapsi] huokaisi ja istui sängynlaidalle. Hän veti vaalea hiustupsun suuhun ja imeskeli sitä ajatuksissaan. Mikä koti se sellainen on, jossa ei ole yhtään eläintä? Hän oli kyllä kertonut mielipiteensä monta kertaa, selvä se. Hän halusi koiran eikä mitään haisevaa vauvaa. Ja kun äiti ja isä halusivat vauvan ja saivat sen, oli vähintään kohtuullista, että myös Iidariitta saisi sen mitä halusi, siis koiranpennun. Mutta vanhemmat!

- Katsotaan nyt, sanoi isä, ja sehän tarkoitti, että asia oli loppuun käsitelty... (Iidariitan seikkailu..., 6)

Lastenkirjoissa äiti ei pelkästään ole asioista vähemmän määräävä ja päättävä vanhempi isään verrattaessa, vaan äiti voi myös tietoisesti tukea isän asemaa itseään voimakkaampana auktoriteettina. Lastenkirjoistakin löytyy perinteinen uhkaus: odottakaas, kun isä kuulee...

- KOBIE! äiti karjui. Nyt hän oli raivostumassa.

- Mitä! huusin takaisin.

- Tule kotiin nyt.

- Minkä takia?

Äiti nojasi kaiteen yli ja hieroi selkäänsä. Tiesin hänen olevan aika kiihtynyt.

- Jollet tule sisään juuri nyt, kerron isällesi, ettet totellut minua!

(Kohta kymmenen ja puoli..., 12-13.)

Tällainen isä ei ole niinkään mukana konkreettisissa perheen arkipäivän elämäntilanteissa, joissa lapset leikkivät, käyvät koulua, seikkailevat, kiukuttelevat ja uhmaavat vanhempiensa määräyksiä. Tämä isä astuu lastenkirjojen sivuille vasta siinä vaiheessa kun kaivataan johtajaa, joka saa muut tottelemaan itseään. Lewisin ja O'Brienin (1987) mielestä isässä patriarkalisuuden ilmentymänä onkin paradoksaalista juuri se, että vaikka isä on perheenpää, on hän tästä huolimatta samalla vain marginaaliperheenjäsenen osassa (Lewis & O'Brien 1987, 6).

”Voi äiti, miten iloinen minä olenkaan!” Sissi [lapsi] huudahtaa. ”Vihdoinkin saamme taas nähdä isän!”

”Meistä kaikista on hauskaa, kun hän tulee jälleen kotiin”, sanoo siihen Ludovika [äiti]. ”Kuusi kuukautta olikin kauhean pitkä aika.”

Ja ankaraksi tekeytyen hän vielä lisää: ”Olisin kovin iloinen, jos lapset isän palatessa käyttäytyisivät hieman hillitymmin. Voisitko katsoa, että sisaresi ja kaksoiset käyvät kylvyssä ja pukeutuvat siististi?”

”Käskystä, äiti!” Sissi vastaa kuin sotilas ikään, ja naurusta tyrskien hän vilahuttaa ovesta ulos kirjoitun hameen helmat heiluen. (Sissi..., 10-11)

Yllä olevassa esimerkissä isä on kuin perheeseen saapuva arvokas vieras, jonka saapuesssa kotiin lasten pitää osata käyttäytyä oikealla tavalla. Tällaiselle isälle kuuluu asemansa kautta vain hyvin kapea siivu lastensa elämästä ja sekin siivu käsittää suurimmaksi osaksi vain negatiivisia vanhemmuuden piirteitä.

Isän vahvasta auktoriteettiasemasta seuraa myös, että isän on erikseen määrättävä, että lasten on toteltava myös äitiään (huom. yllä olevassa esimerkissä äidin täytyy tekeytyä ankaraksi...). Isän tehtävä voi myös olla äidin rankaisevan osuuden määrittäminen. Toisin sanoen: äiti ei aina itse päättä, rankaiseeko hän lasta ja miten - itseasiassa äidiltä ei välttämättä edes kysytä koko asiasta.

...mutta nyt sinun täytyy totella äitiä, Luikas. Pienten poikien pitää nukkua ennen hämärää [isän puhetta] ... (Korpin laulu..., 8.)

...Kyllä sinun nyt täytyy mennä vähän nurkkaan miettimään asiaa. Eikä äiti sitten ehdi lukemaan iltasatua, kun täytyy leipoa uutta piirakkaa [isän puhetta] ... (Suuri vesiretki..., 18.)

Isä myös päättää milloin hänen tehtävänsä vanhempana on suoritettu, ja mistä sen jälkeen alkaa taas äidin arkipäiväisempi vanhemmuus.

- Tänä iltana sinä et sitten enää lähde ulos, isä sanoi ankaralla äänellä. - Huomisaamusta saat neuvotella äidin kanssa. (Aleksin merirosvoikesä..., 53.)

Isän ja äidin käyttäytyminen kuvataan lastenkirjoissa usein vastakohtien kautta: kun isä suuttuu lapsille, niin äiti puolustaa lapsia. Kun isä rankaisee lapsia, niin äiti lohduttaa. Jo pelkästään isän ja äidin puhetavoissa kielen tasolla on vastakkaisuutta; kun isät ”murahtelevat” niin äidit ”piipittävät”. Isän kielen karkeus voi tulla esiin jopa tilanteissa, joissa sen käyttö tuntuu yksinkertaisesti liioitetulta.

Kirkonrotta nosti pienimmän poikansa päiväunille alasängyn nurkkaan ja muutkin poikaset kapusivat nukkumaan: pienimmät alasänkyyn ja isommat yläsänkyyn, mutta ei niistä päiväunista tahtonut tolkkua tulla. Alasängystä kuului hihitystä ja kikatusta ja pieniä kiljahduksia ja yläsängystä kuului isoja kiljahduksia ja muksahduksia ja mätkähdyksiä.

- Olkaapas nyt hiljaa, lapset, Emma-emäntä sanoi lempeästi.

- Nyt nukutaan, rotanpenikat! Kirkonrotta jyrähti ankarasti.

(Kadonnut unityyny..., 40.)

Isä auktoriteettius voi johtaa myös siihen, että *isää on kuunneltava ja toteltava pelkästään tämän isyyden takia*. Sääntöjen ja määräyksien oikeudenmukaisuudella tai tarkoituksella ei välttämättä aina ole suurtakaan merkitystä. Loppujen lopuksi isän sana riittää oikeuttamaan kaikkien sääntöjen olemassaolon. Eikä isän tarvitse perustella määräyksiään kenellekään.

-Millä oikeudella sinä aina määrää, mitä minun pitää tehdä, Kurjenniekka kysyi [poika kysyy isältään] ...

-Sateenkaarella on aina tehty niinkuin ennenkin, kuningas huusi. -Ei siinä yksi prinssi voi ruveta tekemään oman päänsä mukaan!

-Miksi ei, Kurjenniekka kysyi. -Kun minä sanon, että ei voi niin ei voi!

(Soiperoisten maa..., 21.)

Näin isä kohoaa lastenkirjan perheen tärkeimmäksi henkilöksi, jolloin isän viihtyminen ja tyytyväisyys perhe-elämään menee kaiken muun edelle. Gittinsin (1985, 35) mielestä isä onkin patriarkaalisessa perheessä ensisijainen perheenjäsen, jonka lisäksi perheeseen kuuluvat *muut* perheenjäsenet: vaimo ja lapset.

- Saamarin akka, päästitkö sinä kakaran jouluaattona kylään? On meilläkin jouluaatto! Eihän nyt ole aika mennä kotoa minnekään. Sinä tarvitset selkääsi. Sinä pilaat kaikkien joulun saati minun. Ei sopinut minun työtovereillekaan olla yhtään ystävällinen. (Lähde matkaan, Siniliina..., 115.)

Isän joulusta tulee kaikkien joulua tärkeämpi silloin, kun isä on tärkeämpi kuin kaikki muut. Juuri patriarkaattina isä pystyy vaatimaan palveluita vaimoltaan ja lapsiltaan vain miehuuteensa vedoten (Gittins 1985, 38). Äärimmilleen vietyinä isän valta-asema alkaa pyörittää koko perhe-elämää vain isän toiveiden ja tarpeiden ympärillä. Lievimmillään isä kaikista tärkeimpänä perheenjäsenenä tulee esiin vain tilanteissa, joissa kaivataan päätöksentekijää tai johtajaa.

5.2 Isä joka rankaisee...

Isästä auktoriteettina ja perheen ylimpänä käskynhaltijana ei ole pitkä matka isään, joka valvoo opetuksiensa noudattamista *fysisen vallankäytön* avulla. Rajut perheväkivaltakuvaukset eivät ole lainkaan harvinaisia lastenkirjoissa, mutta vielä yleisempiä ovat tilanteet, joissa uhka väkivallan käytöstä on olemassa ja lapsien tiedostama. Lastenkirjan isä voi olla lapselleen pelottava ja arvaamaton vanhempi, jonka vihan edessä on parasta piiloutua ja olla niin kuin ei olisi olemassakaan.

- Käy sinä Ari hakemassa Jokke.
- Mutta kun se rappu on niin pimeä...
- Älä pomputa sitä palloa, Jokke huikkasi yläkerran ikkunasta. - Faija on nukkumassa!

Aleksi lakkasi heti pomputtamasta. Jos Joken isän herätti kesken uniensa, hän antoi Jokelle selkään. Ihan sama, kuka hänet herätti.
(Aleksin merirosvokesä..., 27)

Lapsi heikoimpana perheenjäsenenä joutuu helpoimmin isän vihan kohteeksi. Isälle väkivalta on keino näyttää oma mahtinsa perheessä. Jos isä syyllistääkin helposti lapsensa, voi *lapsi* puolestaan *syyllistää itsensä* siitä, ettei isä ole aina tyytyväinen häneen. Lapsi kokee olevansa huono ja paha lapsi, jos ei pysty rakastamaan isää, joka osoittaa omaa rakkauttaan väkivallan avulla.

Annaliina vihasi itseään tämän takia. Joku toinen lapsi olisi aivan helposti sanonut kiitos ja vielä vaikka rutistanut kaulasta, koska isä olisi sen ansainnut. Annaliina ajatteli: minä olen kummallinen ja kiero lapsi, tosi inhottava ja paha... (Lähde matkaan, Siniliina..., 122.)

Lapset eivät kuitenkaan ole yksin väkivallan pelon ja uhan kanssa, sillä isänvalta ulottuu usein myös vaimoon. Isän asemaa perheessä voidaankin tarkastella myös vanhempien (eli eri sukupuolten) välisten suhteiden kautta.

- Karjumisvaihe on pahin, silloin äiti saa usein kuonoonsa.
- Mitä se tarkoittaa?
- Isä lyö äitiä.
- Mitä sinä silloin teet?
- En mitään.

- Äiti on sanonut, että on parempi, kun pysyn koko ajan poissa tieltä niin kuin minua ei olisikaan. Olen keksinyt tämän sängynalusen, että voin olla ”poissa tieltä”. (Lähde matkaan, Siniliina..., 115.)

Patriarkkaalisuuden voidaan ymmärtää tarkoittavan isänvallan lisäksi myös yleistä miestenvaltaa suhteessa naisiin, joka ulottuu kaikkialle yhteiskuntaan. Eli jos patriarkkaalisuus käsitetään yleisemmin miestenvallaksi, mielletään tällöin isän auktoriteetti suhteessa nimenomaan isän ja äidin välisessä suhteessa rakentuvaksi ja ilmeneväksi. Toisaalta voisiko isänvalta ylipäänsä ollakaan mahdollista, jos siihen ei liity yleistä sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Mckeen ja O’Brienin (1982, 21) mielestä isänvalta ja miestenvalta edellyttävät toinen toisiaan. Näin lastenkirjojen lapset joutuvat katsomaan kuinka heidän isänsä *takoo järkeä* heidän äitinsä päähän.

Ja kauhukseen Siniliina näki, miten isä hairasi äidin käsivarresta kiinni ja löi tätä nyrkillä useita kertoja. Äiti huohotti rajusti, pyristeli, yritti päästä irti, mutta isän ote piti. Sitten äidin suusta kuului: aah - hah - hah - ah - ah. Nauroiko äiti? Ei. Äiti itki sillä tavalla. Yhtäkkiä isä hellitti, kuin olisi kyllästynyt koko puuhaan. - Saamarin akka. Ei se koskaan opi ihmisten tavoille. Saa hakata, mutta ei se tehoa. Kaikenlaisten kanssa sitä on miehen elettävä. (Lähde matkaan, Siniliina..., 114.)

Lastenkirjoissa isän tehtävänä on siis pitää lasten lisäksi myös äiti sopivan lyhyessä talutushihnassa. Tällaisissa tilanteissa äiti ei niinkään ole toinen ja tasavertainen vanhempi, vaan edustaa enemmänkin sukupuoltansa. Äiti on naiseutensa kautta heikko, voimaton ja tyhmä. Vaimo, joka miehen pitää opettaa ihmisten tavoille. Connell’n (1987) mielestä naisen mieltäminen luonnostaan miestä tyhmemmäksi onkin tehokkaimpia keinoja miehisen vallan ylläpitämisessä (Connell 1987, 246).

Isää pitää lastenkirjoissa varoa suuttamasta, mutta jos isä suuttuu niin muilla perhepiirin aikuisilla on mahdollisuus/velvollisuus estää miehen fyysinen voimankäyttö.

Maija-täti kertoo varovasti mitä on tapahtunut ja isä-Heikki uhkaa antaa tuntuvan selkäsaunan heti, kun pojan mullin naama paranee. ”Älä huoli poikaa lyyä! Kyllä se on jo kärsinyt tarpeeksi!” Maija-täti puolustaa... (Pörröpää Elisa..., 121.)

Lapsen lyömistä ei edellä olevassa esimerkissä kielletä sillä perusteella, että lapsen lyöminen ylipäänsä olisi väärin. Fyysinen vallankäyttö yritetään päinvastoin estää sillä perusteella, että lapsi on jo ennestään kärsinyt tarpeeksi. Lapsen kärsimisen tarpeellisuutta oikeanlaisen ja toivotun käyttäytymisen oppimisessa ei kyseenalaisteta. Jos lapsi ei muuten ole saanut tarvitsemaansa opetusta, niin isän tehtävänä on varmistaa tämän opetuksen saaminen.

Ruumiillista rankaisemista löytyy 1990-luvulla kirjoitetuista lastenkirjoista, vaikka esimerkiksi Suomessa kaikenlainen lapsen ruumiillinen rankaiseminen on lain avulla säädetty rangaistavaksi teoksi vuonna 1983 (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361). Lainsäädäntö ei auta oikeitakaan lapsia, sillä Husan (1996) tutkimuksen mukaan ruumiillisen rankaisun käytöstä ja oikeutuksesta vallitsee käytännössä yhä kaksi erilaista näkemystä; ruumiillinen kuritus voidaan nähdä oikeutetuksi juuri silloin, kun lasta ei pystytä muilla keinoilla hallitsemaan - eli kasvattava rankaisu erotetaan varsinaisesta pahoinpitelystä. Tai sitten ruumiillinen rankaiseminen kielletään täysin vetoamalla lapsen oikeuteen ruumiillisesta koskemattomuudesta. Nämä molemmat näkemykset löytyvät Husan mielestä yhä niin kansan kuin kasvatusalan asiantuntijoidenkin parista.

Lastenkirjoissa on tilanteita, joissa kukaan ei tule pelastamaan lasta ruumiilliselta rankaisulta. Äiti ei tule lapsen apuun eikä ehkä edes halua puuttua isän voimankäyttöön. Näissä tilanteissa ruumiillista rankaisua toteutetaan myös äidin hyväksymässä kasvattavassa merkityksessä.

Äkkiä taas kamarin ovi lentää auki ja isä tempaisee sängyn irti seinästä ja riuhtaisee Elisän esille jalasta ja kiskoo hänet ilmaan ylösalaisin ja juoksee pihalle ja karjaisee: ”Huuu nyt niin isosti, että kaikki kuulevat! Sun takiasi on mennyt koko päivä pilalle!”

Hakijat palailevat metsästä ja lähtevät koteihinsa vähin äänin. Isä taittaa koivusta pitkän piiskan ja piiskaa Elisaa paljaalle takapuolelle perusteellisesti. Elisa ei pysty enää itkemään, rinnasta purkautuu vain kivuliaita nyyhkäisyjä ja nikotuksia. Äiti vie illalla Elisän saunaan eikä puhu mitään, pesee vain hänet tiukan näköisenä. (Pörröpää Elisa..., 69.)

Erittäin mielenkiintoisen edellä olevasta esimerkistä tekee se, että lapsen rankaiseminen tuodaan julkiselle paikalle kaikkien nähtäväksi. Isä toteuttaa isän tehtäviä koko yhteisön silmien edessä ja näennäisen hyväksytysti. Connell'n (1987,

124) mielestä isän patriarkaalinen valta-asema perheessä onkin suuresti riippuvainen ympäristön tuesta ja hyväksynnästä.

Grönfors (1994) puolestaan ihmettelee sitä, miten helposti väkivallasta tehdään yhteiskunnassa normaalin miehen käyttäytymistä. Väkivaltainen mies tai isä on normaali, ja väkivallan normit opitaan miesten omassa socialisaatiossa. Väkivaltaisuus liitetään täten luonnolliseksi osaksi miesten identiteettiä. (Grönfors 1994, 65, 72.) Siksi isä, joka lastenkirjassa piiskaa tyttärensä julkisella paikalla, osoittaa yhteisölle pikemminkin normaaliuttaan kuin häiriintyneisyyttään. Kenties lastenkirjoista löytyvät kuvaukset ruumiillisesta kurituksesta voidaan nähdä tällaisena miehisyiden normatiivisena todentamisena - mitä tahansa tämä sitten kertoisikaan siitä yhteiskunnasta, jossa kirjat on kirjoitettu.

5.3 Isä jota isyys ei kiinnosta...

Lastenkirjoista löytyy myös isä, joka tietoisesti tai tahattomasti *välttelee vanhempana ja kasvattajana olemista*. Lievimmillään tällainen isä voi arkipäivässä osallistua lapsen elämään, mutta on ikään kuin henkisesti muualla - omissa ajatuksissaan. Isä ei kuuntele mitä lapsi sanoo, eikä reagoi mitenkään lapsen tekemisiin. Isä ei ymmärrä lasta, aivan kuin isä ja lapsi puhuisivat eri kieltä.

Autossa Alekski istui isän vieressä etupenkillä turvavyö päällä, tai ainakin sen alaosa. Hän ammuskeli aikansa vastaanulijoita, mutta kun isä ei millään hermostunut, hän laski pyssyn syliinsä ja päätti murjottaa koko loppupäivän, ehkä seuraavankin. Sitten hän muisti pikkuveljen nenään menneen legon ja kysyi:

- Pitikö siltä leikata nenä auki?
- Jaa Ariltako, isä tarkisti.
- Keneltä muulta?
- Ei pitänyt, isä sanoi. -Lääkäri sai legon pihdeillä pois.
- Muistiko ne ottaa sen legon mukaan?
- Kyllä kai.
- Ei kai se saanut jätskiä? Alekski tarkisti.
- Lääkärikö? (Aleksin merirosvokesä..., 7.)

Isälle, joka ikään kuin välttelee isyyttä, ovat *oma työ ja aikuisten maailma* tärkeämpiä kuin oman lapsen kanssa vietettävä aika. Tällaisella isyydellä on yhteys sellaisiin patriarkaalissävyytteisiin näkemyksiin, joissa miehen asema perheen ulkopuolisessa yhteiskunnassa määrittelee sitä, miten hyvä mies on isänä. Kääntäen tämä tietysti tarkoittaa sitä, että mitä enemmän mies suuntaa aikaansa ja voimavarojansa perheen ulkopuolelle, sitä enemmän häntä myöskin kunnioitetaan perheenpäänä, hyvänä isänä.

Esimerkiksi Sewardin (1991) mukaan Yhdysvalloissa isän voidaan 1950 - 1980-luvuilla katsoa välittäneen lapsistaan mahdollisimman paljon juuri menestymällä mahdollisimman hyvin työelämässä perheen ulkopuolella, sillä tämä takasi perheelle aineellisen hyvinvoinnin. (Seward 1991, 228.) Vaikka äidin kannettavaksi jääkin tällaisessa tilanteessa jokapäiväinen vanhemmuus, isän määrittelemisen leiväntuojaksi ei kuitenkaan tarkoita, että isän asema ja tehtävä perheen aineellisen hyvinvoinnin turvaajana olisi jotenkin helpompi kuin äidin lasten- ja kodinhoitoon keskittyvä rooli. Kun perheen aineellinen hyvinvointi on yksinomaan isän vastuulla, on selvää että huoli perheen taloudellisesta pärjäämisestä ei aina lopu työpäivän loppuessa.

Isä istui työpöytänsä ääressä ja naputteli laskukonetta iso paperinippu edessään.

- Iskä, pelataan tietokoneella, Jose pyysi, mutta isä ei keskeyttänyt naputteluun eikä vastannut. -Iskä, hei aletaan.

- Kuule, ei nyt. Minulla on tässä vähän töitä. Katsotaan sitten myöhemmin.

- Milloin myöhemmin?

- No vaikka illalla. Keksi nyt jotain muuta. (Kaaleja ahmateille..., 5.)

Coltranen (1996, 25) mielestä juuri ns. perinteisen isän tehtävänä oli/on tuoda leipä pöytään ja perinteisen äidin tehtävänä oli olla hyvä äiti ja vaimo. Lastenkirjoissa isän leiväntuojan rooli näkyy siinä, että isä on lapsen kanssa yhdessä vasta ikään kuin ylimääräisellä vapaa-ajalla - eli sitten kun omat tärkeät aikuisen velvollisuudet on hoidettu.

Vaikka isän osallistumattomuus lapsen arkipäivän elämään johtuisi raskaasta työelämästä tai yksinkertaisesti kiinnostuksen puutteesta, seurauksena on kuitenkin äidin vastuun kasvaminen perheen yhteisiä asioita hoidettaessa. Isä ei aina oma-aloitteisesti halua tai jaksa ottaa osaa äidin vastuusta itselleen, vaikka esimerkiksi

lasten päivähoidon järjestelyistä keskusteleminen ei mitenkään muuttaisi isän päivittäistä vanhemmuutta.

Pojan äiti otti kynän suustaan ja avasi polvillaan olevan lehtiön. -Kohta sataa. Sano nyt, mitä me tähän kirjoitamme!

Isä pysäytti leluorma-auton ja alkoi mättää hiekkaa sen lavalle.

-Tämä asia kuuluu sinulle yhtälailla kuin minullekin, äiti tuiskahti. Hän nappasi isältä sinisen muovilapion ja lykkäsi tilalle kynän ja lehtiön.

-Tottakai, tottakai, isä myönteli ja alkoi vuorostaan pureskella otsa kurtussa kynää. (Pikkumuija..., 8.)

Isän ulkopuolisuutta kodin ja lasten asioissa voisi lähteä teoreettisesti lähestymään 1900-luvun alun varhaisten psykoanalyttisten näkemysten kautta, joissa ihmisen biologisen perustan (sukupuolen) ymmärrettiin määräävän perheen rakennetta ja rakenteen taas vaikuttavan suoraan perheen ja perheenjäsenten sosiaalisiin funktioihin.

Freudilaisen käsityksen mukaan (esim. Robinson & Barrett 1986) isän on pysyttävä erossa äidin ja lapsen välisestä suhteesta, jotta isä ei vaarantaisi lapsen luonnollista kehittymistä. Lapsen on saatava muodostaa kiinteä suhde äitiinsä varhaislapsuudessaan, isän tehtävänä on vain auttaa lasta (poikaa) irtautumaan äidistä oikeassa kehitysvaiheessa. Erityisesti isän rooli on tärkeä pojan kehityksessä, jolloin isän tulee tarjota pojalleen oikeanlainen miehen rooli. (Robinson & Barrett 1986, 5-6.) Varhaislapsuus on äidin aluetta, johon isä ei saisi puuttua.

Jos joku oli koulussa ruokalan jonossa potkaissut Tania [lapsi] tai retuuttanut välitunnilla takista ja kaatanut maahan, Anna-täti tiesi sen heti, kun Tani astui ovesta sisään. Hän tuli käsikopelolla Tanin luo, kosketti tätä ja painoi hiljaa syliinsä. Sillä paljon surua saattoi tyrskytää Tanin sydämeen, koska hän oli vielä pieni poika, kuusi vuotta vasta, ja hänen piti jo pärjätä koulussa ja olla ilman äitiä.

Minä en voi kuin ihmetellä, isä sanoi kun näki että Tania oli taas kiusattu. -Että ne ovat niin tyhmiä. Että niillä ei ole muuta tekemistä ja että ne viitsivät. Isä riiputti käsiään ja meni päätänsä puistellen kammioonsa. Häneen koski Tani puolesta, sillä hän tiesi mistä oli kyse, mutta ei voinut tehdä mitään. Hän ei voinut ruveta käymään koulua Tanin kanssa, seisomaan ruokalan jonoissa ja välitunnilla. Koulumatkoiltakin hänen piti pysyä poissa, sillä ne olivat Tanin matkoja, eivät hänen. (Matka joka aina taittui..., 85)

Isä ei voi edellä olevassa esimerkissä mitenkään puuttua lapsensa kiusaamiseen koulussa, vaan ainoastaan jatkaa työntekoaan omassa kammiossaan. Pojan ongelmat ovat pojan omia ongelmia, joista pojan on opittava kunnan miehen tavoin selviytymään. Varhaiset psykoanalyttiset teoriat määrittivät yksinkertaistettuna *isän kovan maailman, ja äidin lempeän kodin edustajaksi*.

Talcott Parsonsin 1950-luvulla kehittänyt teoria perheen sosiaalisesta rakenteesta jatkoi freudilaista perintöä siinä mielessä, että naisen ja miehen roolit ymmärrettiin yhtäläillä biologiseen perustaan sidotuiksi. Parsons mielsi naisen olemukseltaan pehmeäksi ja anteeksiantavaksi, miehen taas puolestaan kovaksi ja johtavaksi. Naisella on biologiaansa perustuen ekspressiivinen luonne, jota naisen tulee saada todentaa kodin- ja lastenhoidossa. Mies taas ei voi omaan biologiaansa perustuen toteuttaa naisen ekspressiivistä roolia, vaan miehellä on perheessä enemmän instrumentaalinen rooli. Isän tehtävänä oli suuntautua enemmän perheen ulkopuolelle ja käydä töissä, mutta samalla isä oli luontoonsa perustuen hallitseva perheenjäsen. Äidin paikka taas oli olla kotona lapsia hoitamassa. (Parsonsin teoriasta esim. Harris 1983, 54-62.)

Parsonsin teorian ei kuitenkaan pitäisi pystyä selittämään 1990-luvun lastenkirjojen perhe-elämää, jossa äiti voi isän tavoin käydä ansiotyössä. Kuitenkin lastenkirjoista löytyy tämä *isä, joka ei suostu luopumaan ulkopuolisen roolistaan*. Tällainen isä, joka yrittää sitkeästi pitää kiinni leiväntuojan tai auktoriteetin roolistaan perheessä, kohtaa Perhon ja Korhosen (1999, 119) mukaan väistämättä ongelmia, sillä isyyttä ei voi enää nykyisin rajata vain tiettyyn vanhemmuuden osa-alueeseen. Leiväntuojan rooli menettää merkityksensä, kun äiti ei useinkaan ole enää pelkkä kotiäiti ja samalla murenee miehen auktoriteetti perheen taloudellisten ja sosiaalisten voimavarojen vartijana.

Lastenkirjoissa isä voi tästä huolimatta kieltäytyä lapsen hoitamisesta ja vastuusta olemisesta myös silloin, kun äiti on poissa. Tällöin isä ikään kuin protestoi sitä, ettei äiti hoida hänelle näennäisen itsestäänselvänä lankeavaa tehtävää lapsen ensisijaisena vanhempana. Isä pitää sitkeästi ja itsepäisesti kiinni sellaisesta *sukupuolten välisestä työnjaosta*, missä ei välttämättä ole enää mitään mistä pitää kiinni.

Horjahtelevin askelin ja unesta tokkuraisena Jose lähti kipuamaan yläkertaan. Portailta hän näki, että isä nukkui vaatteet päällä olohuoneen sohvalla.

- Aikooko iskä nukkua tuossa taas koko yön? Jose kysyi äidiltä. Äiti oli tullut hänen perässään ja sammuttanut alakerrasta valot.

- Siltä näyttää, äiti vastasi ja työnsi Josea menemään edellään yläkertaan. - Joudu jo.

Äiti auttoi Josea riisuuntumaan. Tämä ei jaksanut muuta kuin istua sängynreunalla.

- Olisi vaivautunut huolehtimaan sinut nukkumaan, mutta ei edes sitä viitsinyt, äiti sanoi.

Jose arvasi äidin tarkoittavan iskää. Äiti suukotti Joselle hyvät yöt. Josesta äiti haisi taas kokouksesta. (Kaaleja ahmateille..., 109.)

Äärimmillään lastenkirjojen *isä ei* kuitenkaan *ota hoivavastuuta* lapsesta itselleen edes äidin kuollessa, vaan yksinkertaisesti paikkaa lapsen elämästä puuttuvan äidin muiden naisihmisten - äitihahmojen - avulla.

Kun Tani-pojan äiti kuoli, isä hankki Tanille kolme hoitajaa.

Anna Kääriäisen hän pyysi laittamaan ruokaa ja kietomaan jotain lämmintä Tanin ympärille, kun tulisi talvi.

Liisa Pirskasen hän pestasi käymään vanhempainilloissa ja viemään Tania autolla harrastuksiin, jos Tani alkaisi jotain harrastaa - tai syntymäpäiville, jos Tani jonain iltana kutsuttaisiin juhliin.

Linnun isä toi kotiin, koska ajatteli, että semmoinen on lapselle hausempi kuin kuu taivaalta... .. Kuka tahansa kysyi, ilahtui kun kuuli, että isän oli onnistunut järjestää Tanille peräti kolme hoitajaa.

(Matka joka aina taittui..., 83.)

Edellä olevassa esimerkissä isä pitää itsestäänselvänä, ettei täyspäiväinen vanhemmuus kuulu hänelle, itseasiassa isä ei edes harkitse oman vanhemmuutensa kautta korvaavan jotakin pojan äidin vanhemmuudesta. Fantasiamaailmasta pois siirryttäessä, Barker (1994) on tutkinut yksinhuoltajaisien suhdetta lapsiinsa, ja huomannut isien pärjäämisen lasten kanssa vaihtelevan sen mukaan, mikä on isien suhtautuminen yleisiin miehuuden ihanteisiin.

Barkerin (1994) tutkimuksessa isät, joille perinteinen miehen rooli oli tärkeä, kokivat olevansa kuin ansassa vaippavuoren ja pilttipurkkien keskellä. Näille isille aktiivinen lastenhoito oli jonkinlainen uhka omalle maskuliinisuudelle. Nämä isät suuntasivat omaa aikaansa huomattavasti enemmän kodin ulkopuolelle kuin ne isät, jotka olivat vähemmän kiinni perinteisen maskuliinisuuden ihannoinnissa. Isät jotka suhtautuivat miehen sukupuolirooliin hyvin perinteisesti pyrkivät myös

yksinhuoltajina pitämään lapset mahdollisimman paljon jonkun naisihmisen (tädin, oman äidin, naapurin, lastenvahdin) hoivassa. Näistä isistä täyspäiväinen vastuu lapsista tuntui liian ahdistavalta. (Barker 1994, 237-245.)

Freudin ja Parsonsin ajatukset eivät täten riittäisikään selittämään isän haluttomuutta osallistua lastenhoitoon, vaan selittäjänä olisi enemminkin isän suhtautuminen Freudin ja Parsonsin julkituomiin ajatuksiin, ja niiden omalta osaltaan kulttuurisesti tuottamaan isäkuvaan. Eli siihen mitä miehen ja isän yleisesti väitetään olevan - hegemoniseen maskuliinisuuteen. Tätä näkemystä tukevat Russell ja Radin (1983), joiden mielestä isät, jotka eivät koe ja tunnusta hegemonista maskuliinisuutta oman miehisen identiteettinsä kaltaiseksi, osallistuvat helpommin lasten- ja kodinhoitoon. (Russell & Radin 1983, 151).

5.4 Isä jolle lapsi on kaikista tärkein...

Kaikki lastenkirjojen isät eivät ole pelottavia tyranneja, joille lapset ovat vain perheeseen kuuluva välttämätön lisäke. *Lastenkirjojen isä voi myös osallistua omasta aloitteestaan lastenhoitoon* siinä missä perheen äitikin. Kaikki lastenkirjojenkaan isät eivät siis allekirjoita käyttäytymisellään, että isyyden toteutumismuodot olisivat jotenkin tiukasti sidottuja miehuuteen eli biologisen perustan säätelemään käyttäytymiseen.

Nyrpeänä Luikas [poika] kumartui katajakulhon päälle ja läpsi vedellä poskiaan. Liito [isä] auttoi häntä riisumaan kaislavaatteet ja pukemaan yöpuvun... (Korpin laulu..., 9.)

Itseasiassa nykyisten tutkimustulosten mukaan ei poikienkaan kehitykselle ole ainakaan haitaksi läheinen vuorovaikutussuhde isään ensimmäisien elinvuosien aikana. On esitetty, että myös isä kykenee luomaan lapsen samanlaisen turvallisen hoivasuhteen kuin äitikin (esim. Badinter 1992, 235; Huttunen 1994; Pulkkinen 1994). Lastenhoitoon osallistuva isä on itseasiassa leimattu ”luonnottomaksi” vain tietyissä kulttuureissa. Coltrane (1996) kertoo esimerkiksi afrikkalaisen pygmy-heimon isien hoitavan lähes kokonaan ilman naisia yhteisönsä lapset vanhan

perinteensä mukaisesti, ilman että tätä kulttuuria olisivat kohdanneet suuremmat mullistukset. Coltranen mielestä ei ole mitään perusteltua syytä olettaa, että lapset jotenkin vahingoittuisivat, vaikka isä ottaisikin perheessä itselleen enemmän hoiva-vastuuta. (Coltrane 1996, 185, 233.)

Lastenkirjoissa isä voi pitää *lapsen maailmaa yhtä tärkeänä* kuin omaa aikuisen maailmaansakin. Tällöin perheen elämäntilanteiden kuvauksista ei ylipäänsä löydy minkäänlaisia osoituksia siitä, että joku perheenjäsen olisi muita tärkeämpi -tasa-arvoisuus on ikään kuin itsestäänselvää. Tällainen isä myös haluaa oma-aloitteisesti viettää aikaa lapsen kanssa, *tehdä jotain yhdessä*, vaikka se sitten olisi arkipäiväistäkin puuhastelua.

Kohta lähdetään kotiin, mutta sitä ennen raivataan kaloille tilaa.

- Kaloille, ihmettelee Vartiainen [lapsi].
- Kevään kunniaksi, isä hymyilee. -Arvaatko?
- Onko se?
- On. Viidensadan litran.
- Tuleeko simpukoitakin?
- Jos haluat.
- Ja vesikilpikonna?
- Selvä se.

Vartiainen pyyhkii näyteikkunan ja isä hakee takahuoneen komerosta tyhjän lasilaatikon. Sen pohjalle kaadetaan valkoista hiekkaa ja Vartiainen saa asetella hiekalle simpukkapussista kauneimmat simpukat. Isä asettaa puiset tikapuut keskelle, ja monenlaisia kasveja tikapuiden ympärille. Sitten Vartiainen saa laskea letkusta vettä. Isä nostaa kolme pientä lamppua laatikon ympärille ja sytyttää ne. Simpukat kiiltelevät vedessä. Lehtien vihreä vaalenee ja heiluu.

- Siinä se on. Apulaisen akvaario. Ja huomenna tulevat kilpikonnat, kalat kainalossaan. (Vartiainen ja kärpäskopteri..., 46.)

Erityisesti tämänkaltainen *isä kantaa huolta lapsestaan, silloin kun lapsen elämässä tapahtuu jotain mullistavaa*. Tietysti myös äidit ovat huolestuneita lapsista juuri samoissa tilanteissa, mutta erityisesti isien tehtävänä on tällöin osoittaa rakkauttaan. Niinpä isät hakevat lapsia pois sairaalasta näiden jouduttua onnettomuuksiin tai sairastuttua äkillisesti. Ja lastenkirjoissa isät usein konkreettisesti etsivät lapsiaan näiden eksytyä metsään seikkailujensa lomassa. Pelastajana isä voi huimine taitoinensa lähestyä jonkinlaista supermiestä, mutta olennainen piirre tällaisessa isässä on, että sankarina isä asettaa lapsen itsensä edelle ja on valmis uhraamaan jopa oman henkensä, jotta lapsi pelastuisi.

Liito [isä] ajatteli, että ihminen oli jo nähnyt hänen poikansa. Oli siis samantekevää, vaikka ihminen näkisi hänetkin, ja Luikas [lapsi] oli heti pelastettava... (Korpin laulu..., 108.)

Tällaisella *isällä ei ole aina kiire*, vaan lapsen kanssa voi ”kulkea kiertotietä” ja ”käveleksiä muuten vaan”. Isyyden, joka teoreettisesti lähestyy ns. uutta isyyttä, yhtenä tarkastelu-ulottuvuutena voidaan pitää juuri ajankäyttöä lasten kanssa. Isä joka on harvoin kotona (fyysisesti tai välillisesti) tuskin voi olla lapsilleen emotionaalisesti kovin läheinen. Lastenkirjoissa isä pystyy halutessaan olemaan sekä fyysisesti läsnä oleva että emotionaalisesti läheinen vanhempi, johon lapsi voi turvautua vaikeina hetkinään.

Isä oli kotona Markon kanssa neljä päivää. Enimmäkseen he kävelivät puistossa, ruokkivat puluja ja sorsia rannalla. Elämä tuntui kumman hiljaiselta ja kipeältä. Aamuisin Marko ei halunnut nousta ylös sängystä, vaan veti peiton pänsä yli.

- Nousehan Marko, sanoi isä ja he kävivät yhdessä suihkussa.

Markosta oli helpottavaa olla isän lähellä. (...mutta tähtein tuolla..., 15.)

Kääntäen voisi olettaa, ettei sellainen isä jota lapsen arkipäiväinen elämä ei kiinnosta, ei myöskään olisi se vanhempi, josta lapsi hakisi tarvittaessa turvaa. Isyyden nimittäminen uudeksi tai perinteiseksi pelkästään ulkoisten tunnusmerkkien (kuten ajankäytön lasten kanssa tai kotitöiden tekemisen) perusteella voi kuitenkin olla harhaanjohtavaa. Sillä isät voivat osallistua lastensa elämään monista eri syistä: äiti voi patistaa isää kotitöihin, tai isä voi kenties kokea muualta tulevaa painostusta viettää enemmän aikaa lastensa kanssa.

Merkityksellistä ns. uudessa isyydessä onkin Huttusen (1998, 58) mielestä juuri isän henkilökohtainen pyrkimys olla lapsilleen läheinen isä, eikä niinkään isyyden ulkoiset tunnuspiirteet. (Huttunen ehdottaakin epämääräisen uusi isä -käsitteen rinnalle käsitettä generatiivinen isyys kuvaamaan tällaista sisäisempää isyyttä.)

Monissa tutkimuksissa isien uudistumisen ulkoisena merkkinä on pidetty synnytykseen osallistumista. Esimerkiksi YK:n kansainvälisen Perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan raportin (1995) mukaan meillä on Suomessa uusi aktiivinen isien sukupolvi, joka osallistuu lasten elämään ja jolla on henkilökohtainen suhde lapsiinsa. Valtaosa suomalaisista isistä osallistuukin raportin mukaan synnytykseen

ja kolmasosa isistä pitää parin viikon isyyshoman. Jos synnytykseen osallistuminen olisi pelkästään tae uudeltaisesta isyydestä, niin lastenkirjoistakin löytyisi varmulla uusi isä:

Ovi kävi. Sieltä pyyhälsi isä Ilmari. Hän oli käynyt kahviossa virkistäytymässä. Hän oli näet ollut sairaalassa koko päivän. Hän oli nähnyt pikkusiskon ensimmäisenä, jopa ennen äitiä ja oli hurjan ylpeä siitä.

-Katso, isi, pikkusisko puhuu minulle, Mussukka toimitti.

Vauva tosiaan aukoi ja sulki suutaan.

Isä Ilmari halasi molempia pikku tyttöjään. Mussukasta näytti, että isin poskelle vierähti kyynel. (Mummo, mussukka ja puhuva..., 110-111.)

Isien ”synnytyssaktiivisuus” ei kuitenkaan kerro paljoakaan isän isyydestä. Samaisen YK:n raportin mukaan varsinaista pitempiä aikoja vanhempainlomaa käyttää silti yhä vain muutama prosentti isistä. Eli suuri osa isistä on yhä pitkän työpäivän poissa kotoa lasten ollessa pieniä. (YK:n Kansainvälisen perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan raportti 1995.) (ks. myös Gittins 1985, 93; Badinter 1992, 237.) Kenties edellisen esimerkin isä Ilmarikin siirtyy parin isyyshomaviikon jälkeen takaisin töihin, mutta täytyy muistaa ettei se ei vielä kerro mitään isän ja tyttären välisestä suhteesta.

Lapsille läheinen isä voi lähestyä lastenkirjoissa myös opettajuutta, jolloin isän tehtävänä on kertoa lapselle elämän viisauksia ja tosiasioita, silloinkin kun äiti ei haluaisi niitä paljastaa.

Luikas [lapsi] pomppasi petistään ja kiljaisi:

- Mikä tuo hirveä ääni on?

- Saiko se nyt sinutkin hereille? Malla [äiti] harmistui.

- Ei saanut, Luikas kilahti. - En minä ole nukkunutkaan. Mutta mikä tuo kauhea ääni on? Minä haluan tietää!

Samassa ulvonta lakkasi ja jätti jälkeensä uhkaavan hiljaisuuden. Keijut katsoivat levottomina toisiaan.

- Mikä se oli? Luikas tiukkasi edelleen. - Äläkä, äiti, taas valehtele, että se oli susi. Suden ulvonta on kaunista eikä tuollaista jollaamista.

- Kai sinulle on kerrottava, Liito [isä] päätti ja istui poikansa viereen. Malla rypisti tyytymättömänä otsaansa, sillä hänen mielestään lapsilta piti salata kaikki pelot. (Korpin laulu..., 23.)

Kävi niin että eräänä päivänä Kain [lapsi] oli lähettävä kotoa... ..Mutta syy tähän lähtöön oli se, että isä oli kerran vain mennyt vuoteelle pitkäkseen, maannut kauan hiljaa, puhumatta, pyytänyt sitten Kaita luokseen ja sanonut:

“se on nyt kai sitten menoa Kai...” Eikä se puhe ollut Kaita harmittanut, päinvastoin, sillä hänen suuresta isosta isästään oli tullut pieni ja hauras. Ja vielä pienemmäksi isä tuli, kun hänet haudattiin, havutettiin ja kivitettiin: isä katosi ja haudalle kohosi graniittinen paasi johon oli hakattu isän koko nimi. Sen alla isän nyt sanottiin nukkuvan.

Niin, niin sanottiin. Mutta Kai tiesi paremmin. Isä oli hänelle tästä asiasta montakin kertaa puhunut. Kai muisti miten isä oli sanonut niinkin, että elämä oli väliin kuin Helvetissä asuisi, siksi hän kyllä pääsee Paratiisiin! Ja Kai oli varma että Paratiisissa isä asui nyt, oli muuttanut sinne ja teki työtään portsaarina, mistä isä oli pitänyt, kun oli sitä hommaa päivätyön jälkeen hoitanut. (Kai ja Pariisi..., 5-7)

Näissä kuvauksissa, joissa isä kertoo elämän tärkeistä asioista, on erilainen sävy kuin niissä kuvauksissa, joissa isän opettajuuteen liittyy myös johtaminen ja auktoriteettiasema. Kun isä ja lapsi ovat tasavertaisia keskustelukumppaneita, isä voi jopa kysyä neuvoa omalta lapseltaan: ”Kerro sinä, poikani, sinäkin olet nähnyt niin kosolti maailmaa...”. Ja kun isän ei tarvitse koko ajan korostaa omaa auktoriteettiään, on isällä varaa löysätä. Isä ei rankaise lapsia mistään pelkän rankaisemisen vuoksi.

Lennart, poikien isä, istui kahvipöydän ääressä lukemassa iltapäivälehteä. ”Isä!” Eddie huudahti ja heittäytyi hänen syliinsä. Pöydällä oli kahvimuki ja siitä läikähti kahvia vahakankaalle ja lehdelle, mutta Lennart ei suuttunut tippaakaan. Olihan hän ollut poika itsekin, ja nyt hän oli lisäksi hyvällä tuulella. Ensinnäkin hän oli saanut hyvän ajokeikan ja toiseksi hän oli voittanut laivalla hedelmäpelistä monta sataa kruunua. (Eddie ja Max Jaxon..., 33.)

Edellä olevassa esimerkissä ei kuitenkaan ole itsestään selvää, etteikö isä voisi suuttua maidon läikyttämisestä. Olennaista on jo se, että isän suuttumattomuus pitää ylipäänsä mainita. Isän suuttuminen on täysin mahdollista; se on vain riippuvainen siitä, miten hyvä päivä isällä on ollut.

Läheinen isä on lapselle ylimääräinen voimavara, joka myös *rohkaisee ja kannustaa*. Tarvittaessa tällainen isä *ottaa syliin, pussaa ja halaa*. Lastenkirjoista löytyy siis isä, joka pystyy myös näyttämään avoimesti tunteensa ja antamaan fyysistä hellyyttä lapselleen.

Ennen kuin lähtee ajelemaan takaisin kotiin isi haluaa Ellua niin että parransänki ihan pistelee.

- Koitahan Ellu olla kilttinä, isi sanoo.

- Ei täällä tarte olla, Ellu muistuttaa. (Ellu eläintenkesyttäjä..., 25.)

Illalla isä nostaa Elisän syliin ja istuu mummon keinutuoliin ja keinuu ja laulaa Elisalle kaikki viimeisimmät tangot ja valssit, mitä hän osaa, kunnes äiti tulee navetasta. Elisa menee piiloon, ettei tarvitsisi mennä nukkumaan. Mutta isä houkuttelee ja lupaa, että Elisa saa nukkua isän vieressä ja sepä vasta Elisasta on mieluista! (Elisa pörröpää..., 12.)

Lastenkirjan isä pystyy heittämään yltään turhat miehisyiden kahleet ja paljastamaan herkän sisimpänsä. Esimerkiksi Badinter (1992) pitää tällaisen isän äitimäisen käyttäytymisen edellytyksenä juuri miehisyiden siirtämistä taka-alalle. Badinterin mukaan karskin maskuliinisuuden korostaminen varsinkin isän ja pojan välisessä suhteessa johtuu pitkälti miehessä piilevästä homoseksuaalisuuden pelosta. Badinterin mielestä hyvän isän on aktivoitava uudelleen samankaltainen suhde kuin mitä hänellä oli omaan äitiinsä ja hyväksyttävä oma latentti homoseksuaalisuutensa. Tällöin isä ei koe poikalapseenkaan kohdistamansa hellyyden uhkaavan omaa maskuliinisuuttaan. (Badinter 1992, 245-249, ks. myös Grönfors 1994, 67.) Osa lastenkirjojen isistä kelpaisi varmaan Badinterinkin malliesimerkeiksi miehistä, joille hellyys omaa poikaa kohtaan on käytännössä mahdollista.

Kuin aavistaen Markon pahan olon ja ajatukset isä otti hänet varovasti syliinsä ja silitti hänen hiuksiaan.

He itkivät yhdessä ja istuivat kauan sylikkäin. Viimein Marko nukahti. (...mutta tähtein tuolla..., 5.)

5.5 Isä joka jakaa salaisuuden...

Lapsilleen läheinen isä jakaa joskus lapsensa kanssa asioita, jotka kuuluvat vain heille kahdelle. *Isällä ja lapsella on paljon salaisuuksia, joita ei ole tarkoitettu äidin korvien kuultavaksi*, tai joiden sisältöä äiti ei välttämättä edes pystyisi ymmärtämään. Tämänkaltaisessa isyydessä isä ja lapsi muodostavat eräänlaisen liiton, jossa äiti on ulkopuolinen.

Menin kiukuissani ulos isää vastaan. Hänen vanha, vihreä paketti autonsa paukahteli ja yskähti hänen sammuttaessaan moottorin.

- Olet myöhässä, huomautin isälleni hänen kiivetessään ulos ohjaamosta.
- Tiedän...

...Nyt isä sujautti lippalakkinsa päähäni, otti eväslaukkunsa auton istuimelta ja ojensi sen minulle.

- Jätitkö mitään minulle?
- Siellä saattaa olla suklaapatukka. Isäni ei useinkaan syönyt jälkiruokia, joita äiti oli hänelle pakannut. Avasin hänen eväslaukkunsa ja otin sieltä patukan.
- Kiitos, isä. (Kohta kymmenen ja puoli..., 35.)

Erityisesti nämä isän ja lapsen väliset salaisuudet tulevat esiin isän ja pojan omina juttuina, joilla on kenties jotain tekemistä miehenä olemisen ja mieheksi kasvamisen kanssa.

- Ei pidetä käsistä kiinni, kävellään muuten vain vierekkäin.
- Sopii minulle, sanoo isä... (Vartiainen ja karpäskopteri..., 49.)

Aivan kuin joku ulkopuolinen olisi etukäteen määrännyt, että toisilleen läheisten isän ja pojan pitäisi oikeastaan kävellä käsikädessä. Kuitenkin isän ja pojan yhteisymmärrys *muuten vain vierekkäin kävelemisestä* osoittaa, ettei isän ja lapsen suhteen läheisyyttä viime kädessä kuitenkaan voi määritellä kukaan muu kuin isä ja lapsi itse. Kädestä kiinni pitäminen on jonkun muun määrittelemää läheisyyttä. Yhteinen päätös olla pitämättä kädestä kiinni osoittaa kuitenkin vielä enemmän läheisyyttä.

Psykoanalyttisesti katsoen tapahtuman voisi tulkita esimerkiksi isästä välittämässä sellaista miesten maailmaa pojalleen, jossa miehet eivät pidä toisiaan kädestä kiinni. Pitäisikö tällaisessa psykoanalyttisessa maailmassa kuitenkaan erikseen päättää kädestä kiinni pitämisestä - eikö teorian mukaan pitäisi olla itsensänselvää etteivät isä ja poika pidä julkisesti toisiaan käsistä kiinni.

Isän ja pojan erityinen suhde tulee lastenkirjoissa esiin myös siinä, että isä ja poika ymmärtävät samankaltaista huumoria. Isä kenties ymmärtää oman lapsuutensa kautta oman poikansa juttuja.

- Koska minulta leikataan jalka?
- Minkä tähden sinulta pitäisi leikata jalka? isä ihmetteli.
- Että minä saisin puujalan, tietysti, Aleksi sanoi.
- Koska?

Isä huokaisi eikä sanonut mitään. Mutta Aleksista tuntui, että isä hymyili sillä lailla sisäänpäin niin kuin hän monesti hymyili.
(Aleksin merirosvokesä..., 9.)

Äidille tällainen isä - poika-parivaljakko voi esittää jotain aivan muuta kuin sitä läheisyyttä, joka heidän välillään on.

- Kolmen tunnin kuntoloma on saanut äidin puhkeamaan kukkaan, kuiskaa isä tyytyväisenä.
- Portaita ylös kiivetessä Vartiainen [lapsi] ja isä päättävät antaa äidille useampia tunteja lahjaksi. Joskus voisi antaa kokonaisen päivänkin.
- Ettei mene epäkuuntoon, sanoo isä.
- Äiti avaa oven ennen kuin Vartiainen ennättää soittaa kelloa.
- Millainen oli päivä, pussailee äiti.
- Ihan tyhmä, narraa isä ja Vartiaista naurattaa... (Vartiainen ja kärpäskopteri..., 54.)

Isä joka jakaa salaisuuden tuo esiin sellaisen isyyden, jossa niin isän kuin lapsenkin oma asiantuntemus suhteensa laadusta korostuu. Kukaan muu ei pysty kertomaan mitä isän ja lapsen tulisi tehdä tai puhua keskenään paremmin kuin jompi kumpi suhteen osapuoli. Isyyden pystyvät määrittelemään parhaiten isä itse yhdessä lapsensa, isyyden edellytyksen kanssa.

5.6 Isä jota lapsettaa...

- Jätä ovi raolleen, isä pyytää.
- Isä makaa peiton alla, hylje kainalossaan ja pitää toista silmää auki...
(Vartiainen ja kärpäskopteri..., 75.)

Isän ja lapsen suhteen muuttuessa hyvin läheiseksi, voi joskus käydä niin hassusti, että isän ja lapsen väliset rajat hämärtyvät ja sekoittuvat. Isästä tulee lapselle toveri, joka innostuu uusista harrastuksista enemmän kuin lapsi itse. Uudenlaista isäähän on kritisoitu siitä, että isän luovuttua auktoriteettiasemastaan ja kurinpitäjän roolistaan *isästä on tullut lapsien paras kaveri*, mutta samalla vähemmän vastuullinen vanhempi. (esim. Pulkkinen 1994, 43.) Isästä on käytännössä tullut lapsen kaveripiiriin yksi leikkiveri lisää...

Jalkkiskenttä! Siitä isä ilostui. Ja äiti ompelisi Vartiaiselle kiiltävät jalkapallohousut... (Vartiainen ja kärpäskopteri..., 85.)

Isällä on iltaisin kiire kuskata lapsia harrastuksesta toiseen eikä isän kiirettä ainakaan poista se, että *isä nauttii harrastusten riemuista* ainakin yhtä paljon kuin lapset. Isähän viettää lastensa kanssa laadukasta aikaa. Äidille isän lapsenomaisuus merkitsee taas käytännössä sitä, että perheeseen on syntynyt yksi lapsi lisää huolehdittavaksi ja syötettäväksi.

Huusholli piti imuroida, oikoa mattojen hapsut, koota lehdet hyllyyn, suihkuttaa viherkasvit, pukea isä ja poika siisteihin vaatteisiin, keittää kahvit javaikkamitä! (Pikkumuija..., 11.)

Lasten kanssa vietetyn ajan määrä ei taaskaan kerro koko totuutta vanhemmuudesta. Lamb (1986) erottaakin vanhempien osallistumisessa lastenhoitoon kolme erilaista muotoa. Ensimmäinen osallistumisen muoto on sitoutumista olemaan lapsen kanssa tietty aika. Toinen osallistumisen muoto on saatavilla oleminen; aikaa ei tällöin varata nimenomaan lasta varten, vaan vanhempi aina tarvittaessa tulee lapsen luo. Esimerkiksi lapset leikkivät omassa huoneessaan ja vanhemmat tekevät kotiasiareita. Kolmas osallistumisen muoto on vastuussa oleminen. Lambin mielestä äitien vanhemmuus on edelleen enemmän vastuussa ja saatavilla olemista. Isät voivat kyllä viettää aikaansa lasten kanssa, mutta äiti on useimmiten se, joka vastaa viimekädessä vastaa lapsen hyvinvoinnista. (Lamb 1986.)

Tämänkaltaiselle lastenkirjojen isälle on ilmeisen vaikeata löytää jonkinlainen kultainen keskitie vanhemmuudessaan. Kun isällä menee lastensa kanssa liian hyvin, niin *äidin tehtäväksi jää helposti vastuullinen ja rajoja asettava vanhemmuus*, eivätkä lapset ole enää ainoita joita äiti yrittää kasvattaa. Huomattavaa ns. uudenlaisessa isyydessä onkin Gittinsin (1985) mielestä juuri vapaaehtoisuus. On hienoa ja upeata, jos isä osallistuu lastenhoitoon, mutta käytännössä isän harteille ei edelleenkään aseteta vastuuta isyydestä kuten äidille vastuu äitiydestä automaattisesti lankeaa. Lastenhoidossa isä on edelleen toinen ja äiti ensimmäinen. (Gittins 1985.)

Myös Badinter (1992) on Gittinsin kanssa samaa mieltä siitä, että isät kyllä osallistuvat mieluusti lastenhoitoon niin kauan kuin se on heille vapaaehtoinen

valinta. Badinterin mielestä isyys jäisi monelta niin sanotulta uudeltakin isältä “syömättä”, jos siitä tehtäisiin pakkopullaa. Miehistä on kyllä jännittävää välillä leikkiä äitiä ja kotista, mutta lopullisesti miehet eivät halua luopua ulkopuolisen roolistaan. Esimerkkinä Badinter kertoo, että kolmasosa ranskalaismiehistä ei näe lapsiaan avioeron jälkeen, ja pitää kiinteän isä - lapsi-suhteen säilymistä eron jälkeen pitkälti vain miehen tahdosta riippuvana. (Badinter 1992.)

Lastenkirjoistakin löytyy tämä mies, jolle isyys on kuin suuri seikkailu, jota äiti yrittää saarnoillaan latistaa. Ennenkuin lastenkirjojen äiti pystyy toteuttamaan jonkin kasvatuseriaatteensa, on hänen ensiksi saatava isä edes jotenkin ymmärtämään tarkoituksiaan. *Isä taas liittoutuu lasten kanssa ja äidille puolestaan lankeaa julman ja ankaran vanhemman rooli.*

Äiti arvaa, että isi on antanut Ellun [lapsi] ja Eetun [papukaija] mutustaa taaskin koko päivän pelkkää makeaa. Isi saa siitä asiaankuuluvat nuhteet ja Ellu ja Eetu päättäväisen määräyksen syödä jotain terveellistäkin välillä. (Ellu eläintenkesyttäjä..., 16.)

Isin pitää pysäyttää auto kirkonkylän marketilla, sillä Eetu [papukaija] on napostellut ajomatkan aikana rusinapaketin jo melkein tyhjäksi.

- Sinähän Eetu taidatkin olla oikea ahmatti, isi sanoo.

- Nyt kuski väärää puuta puski, Eetu väittää ja heilauttaa siivillään osoittelevasti Ellua, joka mouskuttaa posket pullollaan pihlajanmarjakarkkejaan.

Kaupassa Ellu muistaa, että Eetun tarvitsemien rusinoiden lisäksi Mirrille täytyy ostaa tuliaisiksi 250 grammaa lauantaimakkaraa, siivutettuna. Mummin kanoille on ostettava banaaneja ja Hulda Harakalle digestivekeksejä, joita Hulda Harakka ei voi kertakaikkiaan vastustaa.

- Ja minä haluan lisää karkkeja ja suklaata, ja illaksi omenoita, Ellu luettelee.

Ostettavaa kertyy lopulta muovipusillinen. (Ellu eläintenkesyttäjä..., 20.)

Joskus myös äidit itse pitävät kiinni tästä äiti-myytistä, jonka mukaan äiti ja vain ja ainoastaan äiti tietää lapsen parhaan. Lamb, Pleck ja Levine (1987) korostavat, että isän on hyvin vaikea osallistua arkipäivän kodin- ja lastenhoitoon, jos äiti ei anna isälle tilaa tai pitää isää toistaitoisena kasvattajana. Aina ei ole lainkaan itseltään selvää, että äiti haluaa antaa myös isän kokea kiinteän lapsisuhteen.

Lastenkirjoissa *roolien vaihtuminen* voi tapahtua myös toisinpäin: siinä missä isä voi taantua lapseksi voi lapsesta tulla aikuinen. Lapsi voidaan aikuistaa tuomariksi keskelle vanhempiansa parisuhteen ongelmia.

- Seuraavana aamuna kumpikin puhuu minulle, niin kuin minä olisin joku viisas, ja aina ne koko ajan syyttää toisiaan... ja selittää, miksi elämä on sellaista kuin on. Sitten ne väsyvät selittämään ja vähän ajan perästä kaikki alkaa taas alusta. (Lähde matkaan, Siniliina..., 115.)

5.7 Isä joka yrittää olla isä...

Lastenkirjojen *isä voi yrittää kovasti olla paras mahdollinen isä, ja pyrkiä toteuttamaan sellaista käytöstä kuin isältä yleisesti odotetaan* (mitä se sitten tarkoittaakaan), tällöin isyyden ihanteet tulevat perheeseen ikään kuin jostain ulkoapäin.

Isä ... Annaliina maisteli sanaa ... isä ... hän oli jo iso ... mitä se isä nyt yhtäkkiä halusi hänestä ... kun hän oli jo melkein iso ... ja hänellä oli keiju. Jos se halusikin tulla kaveriksi? Miksi se sellaista halusi?

Vaikka Annaliina ei puhunut mitään ja näytti torjuvalta, isä katseli häntä lempeän ja ymmärtäväisen näköisenä. Isä katseli häntä ... kuin isä, kuin se olisi halunnut olla isä. (Lähde matkaan, Siniliina..., 133-134.)

Lastenkirjojen isä kohtaa muun yhteisön tuottamia odotuksia siitä minkälainen hyvän isän pitäisi olla. Harrisin (1983) mukaan isyys onkin sosiaalinen institutio, sillä isyyttä ei voida määritellä ilman muuta sosiaalista yhteisöä. Isä on mies, jolla sosiaalinen yhteisö tunnustaa olevan isän vastuut ja oikeudet. Tällainen institutionaalinen isyys ei niinkään korosta isän ja lapsen välistä suhdetta kuin yhteisön isälle asettamia vaatimuksia ja toiveita. Yhteisö määrittelee minkälainen on hyvä isä ja yhteisön odotukset tuottavat isälle tietynlaisen sosiaalisen roolin isänä. Isyys ei institutionaalisesta näkökulmasta ole kovin yksityistä, pikemminkin julkista, mutta näkemys isyydestä instituutiona onnistuu toisaalta selittämään isän roolien vaihtelut kulttuurisesta ajasta ja paikasta riippuen.

Isyys on näin sidoksissa koko yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Kulttuuriset arvotukset ja asenteet määräävät, minkälaisena ideaalinen isä kunakin aikakautena hahmottuu. Esimerkiksi perhe voidaan käsittää kulttuuriseksi ryhmäksi, joka tuottaa normeja siitä, miten miehen tulisi käyttäytyä isänä (Seward 1991, 219).

Tripp-Reimer ja Wilson (1991) korostavat kuitenkin, että erilaisten yhteiskunnallisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien (kulttuuristen, taloudellisten ja

uskonnollisten) lisäksi isänä olemisen ihanteisiin ja todellisuuteen vaikuttaa myös jokaisen isän yksilöllinen elämänhistoria kokemuksineen. (Tripp-Reimer & Wilson 1991, 21.) Isän mieltäminen passiiviseksi ja tahdottomaksi yhteisön odotusten toteuttajaksi jättääkin pois yksilön mahdollisuuden vaikuttaa omaan käyttäytymiseensä.

Mitä isä katseli niin kauan? Hän katseli omaa lapsuuttaan. Hän näki itsensä samanikäisenä kuin Annaliina oli nyt. Hän näki pieneksi käyneet sukset ja aivan liian lyhyet sauvat. Kukaan ei ollut huolehtinut niistä. Hän tiesi miltä Annaliinan kasvaminen tuntui. Hän oli itse kokenut saman.

Kun isä oli riisunut ulkovaatteensa eteisen naulakkoon hän nojasi käsillään seinään niin kuin häntä olisi heikottanut. Hän sulki silmänsä ja nojasi otsansa pieneen peiliin, joka riippui ahtaan eteisen seinällä. Kun hän aukaisi ne, hän näki Annaliinan silmät, Annaliinan siniharmaat silmät. Ne tuijottivat häntä hänen omista kasvoistaan.

- Ei, isä kuiskasi, en kestä tätä.

Isä painoi kädet kasvoilleen, kätki silmänsä. Isä itki.

Hän ajatteli: Sama isä, sama lapsi, samat silmät ... sama lapsuus.

Sitten hän voihkaisi:

- Eikö tämä lopu koskaan? (Lähde matkaan, Siniliina..., 127-128.)

Näin *isä voi lastenkirjassakin tietoisesti pysähtyä pohtimaan omaa isyyttään*, vanhemmuuttaan ja tapansa kasvattaa lapsiaan. Lastenkirjan isä voi myös tuntea olevansa sukupolvilta toisille siirtyvien *kasvatustraditioiden vanki*, kuten edellä olevassa esimerkissä. Tässä suhteessa isyys voikin olla osa laajempaa instituutiota, jossa yksittäinen isä kokee mahdollisuutensa säädellä omaa käyttäytymistään vähäiseksi. Vanhemmuusmalleilla ja kasvatuskäytänteillä on nimittäin jonkinlaista taipumusta siirtyä sukupolvelta toiselle: lapsiaan piiskaava isä kasvattaa myös lapsiaan piiskaamaan. Esimerkiksi Harmaisen ja Ruoppilan (1984, 150-151) tutkimuksen mukaan vanhempien kasvatustallit tulevat selvemmin esiin poikien kuin tyttöjen tulevissa omilla perheissä. Kasvatustradition siirtyminen sukupolvelta toiselle ei kuitenkaan ole välttämättä vanhempien tiedostamaa, vaan siirtyminen voi tapahtua myös tiedostamattomalla tunnetasolla. Ainakin ”periytyivistä” kasvatustalleista irtaantumisen voi vaatia ylläolevan esimerkin kaltaista pohdintaa. *Lastenkirjojen isä voi ryhtyä kapinaan vanhaa ja perinteistä isyyttä vastaan*.

Lastenkirjoissa isä voi haluta muuttua enemmän isäksi kuin mitä hän tällä hetkellä on, haluta tulla paremmaksi vanhemmaksi, mitä se sitten tarkoittaakaan. Isän yritys toteuttaa isyyteen kohdistuvia odotuksia voi saada esiin myös negatiivisia

piirteitä. Isä toteuttaa viimeiseen asti omia kuviteltuja isä-määreitään, silloinkin kun on jo itse lakannut uskomasta niiden sisältöön.

Isä sulki olohuoneen oven jäljessään ja näytti ankaralta ja hirveän isolta ja vahvalta. Hän avasi vyönsä ja veti sen irti housunliitینگistä ja puristi solkipään kämmeneensä ja kiepautti kierroksen vyötä rystysensä ympärille, viuhautti sitä kokeeksi ilmassa. Alekski kumartui tottuneesti sohvapöytää vasten, ja isä läimäytti kolmesti niin, että kuului. Alekski ulvahti jokaisen läimäisyksen kohdalla, vaikka ei se oikeasti kipeää tehnyt, kun isä löi sohvan selkänojaa.

Aleksista tuntui ettei äiti ollut enää aikoihin ottanut heidän hämäystänsä todesta, oli vain uskovinaan. Mutta koskaan ei tiennyt, milloin isä läimäyttäisi oikeasti takapuolelle. Niin kuin Joken isä. Jokelle Alekski väitti aina saavansa oikeasti selkään. (Aleksin merirosvokesä..., 54-55.)

Ketä varten tällaista vyö-rituaalia perheessä toteutetaan? Äitiäkö varten, jonka jo tiedetään lakanneen uskomasta koko rankaisemiseen? Kenties rituaali toimii rankaisumenetelmänä juuri siitä syystä, ettei koskaan tiedetä milloin isä lyö oikeasti. Vaikka ruumiillista kuritusta ei kirjaimellisesti tapahdukaan, niin silti isällä säilytetään symbolisella tasolla oikeus ja mahdollisuus siihen. Tai kenties rituaalia toteutetaan poikaa varten, joka näin ollen pystyy pitämään kiinni siitä kavereilleen kertomasta tarinasta (esimerkki alla), että myöskin hänen isänsä on julma ja ankara - ja myöskin hän pystyy rohkeasti kestäämään selkäänsaannin kivut.

Tietysti esimerkki kertoo myös siitä, kuinka tarinan sisäistä jännitystä kasvatetaan yllätyksellisen juonen avulla, mutta isän toimiminen rankaisijana on esimerkiksi itsestään selvää - äiti ei yhtäkkiä syöksy huoneeseen ja ilmoita haluavansa suorittaa rankaisemisen...

- Joko kuulit miten Arin kävi?

Jokke nyökkäsi.

- Minä olin katsomassa. Eihän siinä käynyt mitenkään.

- Ei niin, Alekski sanoi. -Ja silti minun piti olla loppuilta arestissa.

- Saitko selkääsi?

- Arvaa kuinka paljon, Alekski kiersi totuutta. -Vieläkin takapuoli hellänä.

- Jäikö jälkiä?

Alekski oli vähällä sanoa siihenkin, että vaikka kuinka paljon, mutta sitten Jokke olisi voinut haluta nähdä ne jäljet. (Aleksin merirosvokesä..., 64)

Tämä lastenkirjojen isä tuntuu olevan välillä todella eksyksissä omassa vanhemmuudessaan. Isänä oleminen on ilmeisen vaikeata ja monimutkaista. Badinter (1992) on huomannut, että isien todellisuus on käynyt hyvin kirjavaksi ja sekavaksi. Miehet ovat Badinterin mukaan jääneet puristuksiin modernin ajattelutavan ja vanhentuneen käytännön väliin. (Badinter 1992). Isien pitäisi yhtäkkiä olla jotain muuta kuin mitä aikaisemmat isät ovat olleet, mutta miten?

Tällaisten vastakkaisten elementtien löytymisen isyydestä on huomannut myös Korhonen (1999, 233) verratessaan keski-ikäisten miesten lapsuuden vanhemmuuskäsityksiä heidän tämänpäivän omaan vanhemmuuteensa. Isyyksistä löytyy aineksia niin ns. perinteisestä isästä kuin uudestakin isästä. Eivätkä isät ole Korhosen mukaan täysin muuttuneet - osa isistä pitää sitkeästi kiinni vanhoista perinteistä, samalla kun osa isistä haluaa taas päästä omassa vanhemmuudessaan mahdollisimman kauaksi lapsuutensa vanhemmuuskokemuksista.

6 LASTENKIRJAT ERILAISTEN ISYYKSIEN IKKUNANA

Alakategorioiden muodostamisen jälkeen tarkastelin aineistoa ja analysoinnin synnyttämiä tuloksia vielä kerran. Alakategorioista nousi selkeästi esiin erilaisia isyyden teemoja. Näiden teemojen vertailu ja keskinäisten suhteiden tarkastelu muodosti analysoinnin viimeisen vaiheen.

6.1 Läheiset, etäiset, varmat ja epävarmat isät...

Lastenkirjojen isyydet voidaan karkeasti jakaa kolmeen eri pääteemaan. Ensimmäkin lastenkirjoissa kuvataan isä, joka sitkeästi pitää kiinni autoritaarisesta asemastaan perheenpäänä. Tähän teemaan sisältyivät mielestäni selkeästi seuraavat alakategoriat: isä tärkeimpänä perheenjäsenenä eli alakategoria *Isä joka on kaikista tärkein...*, isän konkreettinen valta-aseman osoittaminen ja ylläpitäminen eli alakategoria *Isä joka rankaisee...*

Kolmanneksi tulkitsin tähän teemaan kuuluvaksi myös isän, joka selkeästi haluaa pitää kiinni leiväntuojan roolistaan, mikä on omiaan tukemaan isän auktoriteettiasemaa perheessä. Sillä perinteisestä sukupuoltenvälisestä työnjaosta kiinni

pitäminen lisää isän emotionaalista etäisyyttä muihin perheenjäseniin. Näin ollen myöskin alakategoria *Isä jota isyys ei kiinnosta...* sisältyi tähän pääteemaan. Näiden kategorioiden kautta tarkasteltuna tässä isyydessä tiivistyvät hyvin selkeästi ne vanhemmuuden piirteet, jotka isäkirjallisuudessa liitetään juuri perinteiseen, etäiseen isyyteen.

Toiseksi lastenkirjoissa esitellään isä, joka on käsitteellisesti hyvin lähellä uutta, generatiivista isyyttä. Eli tällainen isä haluaa tietoisesti sitoutua lastensa elämään. Isä viettää aikaa lasten kanssa omasta halustaan, ei äidin patistamana. Isä kokee lapsen maailman yhtä merkittäväksi kuin aikuistenkin maailman ja arvostaa myös lapsensa mielipiteitä.

Tällaisella isällä voi ensinnäkin sanoa olevan jonkinlainen henkilökohtainen kosketus lapseen, joka tulee esille siinä että lapsi tarvittaessa turvautuu isään, samoin kuin siinä, että myös isällä on avoimesti näytettäviä tunteita lapsiaan ja koko perhettä kohtaan. Tähän pääteemaan kuului siten mielestäni selkeästi alakategoria: *Isä jolle lapsi on kaikista tärkein...* ja kategoria *Isä joka jakaa salaisuuden...*, joka kertoo isän ja lapsen suhteesta, joka on niin läheinen että määrittelee itse oman sisällönsä riippumatta ulkopuolisten ihmisten toiveista ja näkemyksistä.

Pelkkä isyyksien jakaantuminen jokseenkin selkeästi perinteisen mallin etäiseen isyyteen ja joksikin isyyden uudeksi versioksi ei kuitenkaan vielä tee täysin oikeutta kaikille lastenkirjojen isyyksille. Lastenkirjoista löytyvän kolmannen isyyden pääteeman voisi määritellä isyyden epävarmuudeksi. Tällaista isyyden epävarmuutta välittää alakategoria *Isä jota lapsettaa...*, jossa isän ja lapsen väliset roolit sekoittuivat - isä oli vuoroin lapsi, lapsi oli vuoroin vanhempi tai perheen äiti oli myös isän äiti. Samoin isyyden epävarmuudesta kertoo alakategoria *Isä joka yrittää olla isä...*, jossa isän täytyy tietoisesti pysähtyä pohtimaan, mikä se isä oikein on ja mitä sen tulisi perheessä tehdä. Tai sitten isä yrittää mahdollisimman pitkälle toteuttaa muiden tuottamia odotuksia isän roolista, eli isä ei itse koe pystyvänsä rakentamaan omaa isyyttään. Tällainen isä voi olla hyvin arvaamaton ja ailahtelevainen: lapsen on vaikea ennakoida isänsä käytöstä ja reaktioita eri tilanteissa.

Jaon isyyksien kolmeen eri pääteemaan voi tehdä myös toisin. Tällöin kaksi ensimmäistä isyyttä kertovat molemmat itsevarmasta isyydestä eli isästä, jolla tietoinen käsitys siitä, minkälainen isän tulee olla ja mitkä ovat isän velvollisuudet ja

oikeudet vanhempana. Epävarma isyys asettuu taas tämän itsevarman isyyden vastakohtaksi.

Näin lastenkirjoista löytyvät isyyden pääteemat voidaan ilmaista selkeästi kahden eri ulottuvuuden kautta. Ensimmäinen ulottuvuus sisältää toisessa ääripäässä lapsilleen etäisen ja ulkopuolisen isän, ja toisessa ääripäässä lapsilleen emotionaalisesti läheisen isän. Toinen ulottuvuus kertoo taas isän itsevarmuudesta tai epävarmuudesta oman isyytensä rakentajana. Alla olevaan taulukkoon 3. on sijoitettu lastenkirjojen isyyksien alakategoriat suhteessa näihin kahteen ulottuvuuteen.

TAULUKKO 3. Lastenkirjojen isyyksien sijoittuminen etäisyys - läheisyys ja epävarmuus - varmuus ulottuvuuksille.

	etäinen isä	läheinen isä
epävarma isä	<i>Isä joka yrittää olla isä...</i>	<i>Isä jota lapsettaa... Isä joka yrittää olla isä...</i>
itsevarma isä	<i>Isä joka on kaikista tärkein... Isä joka rankaisee... Isä jota isyys ei kiinnosta...</i>	<i>Isä jolle lapsi on kaikista tärkein... Isä joka jakaa salaisuuden...</i>

Kaiken kaikkiaan lastenkirjat välittävät ristiriitaista ja monimutkaista kuvaa isyydestä. Kaksi täysin vastakkaista isyyden ääripäätä ovat molemmat läsnä samalla julkisella areenalla, Hearnin (1992) käsitteistöä lainaten. Toisilleen vastakkaisten elementtien löytyminen isyyden julkisella alueelta, tässä tapauksessa lastenkirjoista, tukee sitä nykyistä miestutkimuksen trendiä, ettei maskuliinisuudesta voida puhua enää yksikössä, kuten Brod (1987a, 7) asian ilmaisee. Olisi siis ylipäänsä harhauttavaa yrittää löytää lastenkirjoista vain yksi isyys, joka jonkinlaisen stereotyyppinä asettuisi muiden isyyksien yläpuolelle, kun tosiasiasa isyys saa lastenkirjoissa paljon rikkaampia ilmenemismuotoja.

Tämä isyyden elementtien monimuotoisuus tekee mahdottomaksi määritellä esimerkiksi lastenkirjojen isyyksien kautta, minkälainen yksittäisen isän tulisi tai

pitäisi olla. Jos lastenkirjojen isyyksien ajatellaan edustavan isyyden erilaisia ihanteita ja paheita, tai paljastavan isyyttä koskevia itsestään selvyiksi tai stereotyyppioita, niin tämän tutkimuksen perusteella *ei voida esittää mitään yksiselitteistä määritelmää tai stereotyyppiä lastenkirjojen isyyksistä.*

Lastenkirjojen isyydet muodostavat omalla lastenkulttuurin alueellaan kuvaa siitä, minkälaisen isien sallitaan tänä päivänä olla lapsille välitettävänä. Sallimisella en tässä tarkoita ihannoimista, vaan yksinkertaisesti oikeutusta olla julkisesti esillä, sillä lastenkirjojen isät eivät ole mitään roolimalleja. Varsinkin fantasiakirjallisuudessa säilytetään lukijan mielenkiinto kertomalla tapahtumat ja henkilöhahmojen luonteenpiirteet hyvin karrikoidusti.

Lastenkirjoista löytyvien isyyksien voidaan mieltää olevan hegemonisessa, dominoivassa asemassa suhteessa niihin isyyksiin, joita lastenkirjoista ei löydy. Tosin sanoen lastenkirjojen isyydet kertovat meille, minkälaisia isyyksiä pidetään lastenkulttuurin parissa normaaleina ja hyväksyttävänä. Tämän tutkimuksen perusteella normaalius ja hyväksyttävyys saa varsin vaihtelevia piirteitä.

Lastenkirjojen isyydet eivät täysin poikkea siitä Carriganin, Connell'n ja Leen (1987, 86-92) määrittelemästä perinteisestä länsimaisesta hegemonisesta maskuliinisuutta, jonka mukaan kulttuuri tuottaa valkoisen ja heteroseksuaalisen palkansaajamiehen ihannoimista. Lastenkirjoissakaan ei kuvata isää joka olisi värillinen tai homoseksuaalinen. Lastenkirjoissa ei myöskään kerrota kokopäiväisestä kotiisyydestä, mutta lastenkirjoissa kerrotaan jo yksinhuoltajaisästä.

Toisaalta samaisessa Carrigan, Connell'n ja Leen (1987) dominoivien maskuliinisuuksien määrittelyssä puhutaan yhä karskin ja kovan miehekkyyden ihannoimista, ja Giveans ja Robinson (1985, 120) puolestaan yhdistävät samat luonteenpiirteet myös isyyden ihanteita koskeviksi. Lastenkirjoissa isä voi olla näiden luonteenpiirteiden lisäksi myös hellä ja tunteellinen. Aikaisempi stereotyyppinen karski miehenkuva on siis saanut lastenkirjoissa rinnalleen kilpailijan uudenaikaisesta, pehmeämmästä miehestä.

1990-luvulla kirjoitetuista lastenkirjoista ei voida enää nimetä vain yhtä vallitsevaa isätyyppiä tai mieskuvaa, mikä oli vielä mahdollista 1970- ja 1980-lukujen tutkimuksissa (esim. Eräsaari 1979 ja Kotkanoja-Kesonen 1988.) Lastenkirjojen isyyksistä löytyy niin vastakkaisia elementtejä, ettei niitä ole mahdollista kutsua vain yhdellä nimittäjällä. Yksikkö on vaihtunut monikkoon, isyydestä isyyksiin.

6.2 Isyyksien muuttuminen?

Entä miten nämä lastenkirjojen erilaiset isyydet asettuvat sitten ajallisessa suhteessa toisiinsa, tai kehityslinjana? Miestutkimus puhuu maskuliinisen hegemonian murtumisesta, samoin koko isädiskurssia leimaa teema isyyden muuttumisesta jostakin perinteisestä joksikin uudeksi. Onko lastenkirjojen autoritaarisessa isässä näkyvissä jonkinlainen perinteisen isän heijastuma, joka on hiljalleen väistymässä taka-alalle? Näin ollen isät hiljalleen muuttuisivat perinteisistä uusiksi myös lastenkirjallisuuden isäkuvauksissa. Tämän käsityksen puolesta puhuvat aikaisemmat tutkimukset, joissa isät olivat enemmän perinteisiä (esimerkiksi Eräsaaren tutkimus lastenkirjallisuudesta vuodelta 1979 ja Kotkanoja-Kesososen aapis-tutkimus vuodelta 1988). Tämän tulkinnan perusteella hetkellisen isyyden epävarmuuden hälvennyttyä lastenkirjoihin ryntäisi yhä enemmän uusia ja empaattisia isiä.

Toisaalta aikaisemmissa lastenkirjallisuuden tutkimuksissa oli nimenomaan keskitytty ulkoisiin isyyden tunnusmerkkeihin - kuten ajankäyttöön lasten kanssa ja kotitöiden tekemiseen - joten saamani tuloksia ei voi varauksetta verrata näihin tutkimuksiin. Keskityinhän omassa tutkimuksessani enemmän isän ja lasten välisiin suhteisiin ja isyyteen sitoutumiseen kuin ulkoisiin tunnusmerkkeihin tai isyyden juridisiin ja yhteiskunnallisiin aspekteihin.

Isyyden muuttuminen lastenkirjoissa on kylläkin hämmästyttävän hidasta, kun vielä 1990-luvulla kirjoitetuista kirjoista löytyy vahvana ja selkeänä lapsiaan ja vaimoaan alistava isä. Kysyä siis voi, onko isyys ensinnäkään vielä kerinnyt täysin ”uudistua” lastenkirjoissa. Hearnin (1992) tulkitsemanahan julkiset alueet ovat patriarkaalisuuden viimeisiä linnakkeita, joissa miesten ja isien vallasta pidetään kynsin ja hampain kiinni, vaikka todellisuudessa yksittäiset isät kuinka kaihtaisivat kaikkea perinteistä ja vanhaa miehisyyttä.

Lastenkirjoissa on kuitenkin aivan yhtä vahvana ja selkeänä isä, joka osallistuu lastenhoitoon ja jonka asema perheessä rakentuu luottamuksen ja välittämisen varaan, eikä hierarkisen vallan. Näin ajatellen lastenkirjojen julkiset patriarkaatit olisivat nyt vihdoin 1990-luvulla saaneet rinnalleen myös vastakkaisia miehenmal- leja - lastenkirjallisuus ei siis enää täysin allekirjoittaisi ja tukisi isänvaltaa. Niin Hearnin (emt, 2-7) kuin Carriganin, Connell’n ja Leen (1987, 76-78) hegemonisia

maskuliinisuuksia rakennetaan nimenomaan julkisella alueella, mutta ehkä julkiset alueet toimivat myös niiden purkupaikkana. Lastenkirjojen viimeiset patriarkaatit olisivat kirjojen sivuilla enemmän tuomiolla kuin valtaistuimella.

Vai voisiko kenties voimakkaan autoritaarisen isyyden löytymisen lastenkirjoista tulkita merkiksi siitä, että lastenkulttuuri tuottaa jonkinlaista uutta patriarkaalista miestenvaltaa? Tällöin muutos tapahtuisikin suunnassa yksityisistä julkisiin patriarkaatteihin kuten Hearn (1992, 16-17) olettaa. Eli onko lastenkirjojen ankara isä jääne vanhasta kasvatusperinteestä - vai kirjoitetaanko vahvaa isyyttä tarkoituksella uudelleen aikana, jolloin vanhempien kasvatusperiaatteet koetaan välillä liian leväperäisiksi.

Lastenkirjojen autoritaarisissa isissä olisi siis jotain samankaltaista, niiden amerikkalaisien kanssa, jotka (Donovanin 1998 raportoimana) yrittävät uskonnollisen kaanonin avulla palauttaa perheeseen järjestyksen. Näin tulkiten olisi väärin olettaa, että kaikki isät ja isyydet olisivat lastenkirjoissakin muuttumassa johonkin tiettyyn suuntaan, kohti uutta isyyttä (mitä se sitten onkaan).

Korhosen (1999) tutkimuksen mukaan tämän päivän isien kertomuksissa omasta vanhemmuudestaan on enemmän monimuotoisuutta kuin näiden miesten kertomassa lapsuutensa (omien isiensä) vanhemmuudessa. (Korhonen 1999, 208, 233.) Uudenlainen isyys voimistaa asemiaan, mutta kenties täsmälleen samaa tekee taustalla myös vanha patriarkaalinen isyys. Oikeampi tulkinta olisi siten, että isyys ei lastenkirjoissakaan muutu vaan pikemminkin jakaantuu.

6.3 Tutkimuksen arviointia

Tämän tutkimuksen otos oli erittäin harkinnanvarainen. Vaikka pyrinkin kyllästyttämään aineistoa niin kauan, ettei isyydestä tullut enää esiin mitään uusia puolia, on aina mahdollista, että jostain muualta ja jonkun muun keräämässä aineistossa löytyisi vielä jotain uuttakin: tulokset eivät näin ollen ehkä ole aukotta yleistettävissä edes kaikkea lastenkirjallisuutta koskevaksi. Aineisto muodostui mielestäni kuitenkin varsin edustavaksi, huomioiden että vuosittain ilmestyvien lastenkirjojen lukumääräkään ei ole kovin suuri. Toisaalta taas lastenkirjoista löytämäni isyydet ovat todella

olemassa kirjoihin painettuna, joten tulokset mielestäni tavoittavat ainakin jotakin olennaista lastenkirjojen isyyksistä.

Aineiston tutkijasta riippuvan harkinnanvaraisuuden lisäksi, tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa luonnollisesti myös se, kuinka hyvin onnistuin analysointivaiheessa hyödyntämään grounded-teorian tarjoamia mahdollisuuksia. Eli ovatko omat substansiiviset koodini ja kategoriani pitäviä myös muiden ajattelemina. Koin varsinkin analysointivaiheessa tutkimuksen suuntautumisen olevan lähes täysin omien päätelmieni ja ajatteluni varassa. Tässä suhteessa menetelmä oli hyvin tutkijariippuvainen.

Itseäni jäivät tutkimukset jälkeen mietityttämään seuraavat asiat: ensinnäkin, olisiko kvantitatiivinen menetelmä tuottanut samankaltaisia tuloksia? Näin jälkikäteen pohtien samat tulokset olisivat voineet syntyä myös kvantitatiivisen menetelmän kautta, mutta kenties painotukset olisivat olleet hieman erilaiset. Kvalitatiivinen analyysi, jossa teoreettista isäkirjallisuutta pystyi kuljettamaan koko ajan ajan analyysin mukana, kuitenkin mahdollisti aineiston tarkastelun mahdollisimman avoimin silmin. Kvantitatiivinen menetelmä ei olisi mahdollistanut muuta vaihtoehtoa kuin käyttää analysoinnissa valmiiksi pureskeltuja käsitteitä.

Nyt valmiit käsitteet ja määritelmät olivat myöskin tarjolla analysoinnissa, mutta en ollut pakotettu niitä käyttämään, sillä varauksella, että ”perinteinen isä” ja ”uusi isä” -käsitteiden asema isätutkimuksissa ja kirjallisuudessa osoittautui niin vahvaksi, ettei niitä yksinkertaisesti ollut mahdollista sivuuttaa analyysissä. Toisaalta pakonomainen irrottautuminen näistä käsitteistä olisi ollut keinotekoista ja perustetonta, eli palvelut enemmän menetelmän mahdollisimman puhdasoppista toteuttamista kuin itse analysointia.

Toiseksi jäin miettimään, miten paljon lastenkirjallisuus tai lastenkulttuuri ylipäänsä kertoo tekijöidensä omasta lapsuudesta. Ammentavatko kirjailijat kirjojensa aineksia vanhemmuudesta yleensä, vaiko siitä, mitä he ovat itse kokeneet lapsena. Lastenkirjat voisi tällöin mieltää enemmän muistelukirjallisuudeksi. Lähimpänä totuutta varmaan on kuitenkin näkemys, että kirjailijat ammentavat aineista kirjoihinsa sekä omasta lapsuudestaan, että mahdollisesta tämän päivän vanhemmuudestaan ja vanhemmuudesta yleensä.

Tämän tutkimuksen aineistossa oli sekä naisten että miesten kirjoittamia lastenkirjoja. Osa lastenkirjojen kirjoittajista on todennäköisesti myös itse isiä. Näin

lastenkirjallisuuteen tulee mukaan myös (kuten tähänkin tutkimukseen) isien itsensä määrittelemää isyyttä. Tällä pohdinnalla ei sinänsä ole merkitystä tutkimuksen tulosten kanssa, lastenkirjathan pysyvät joka tapauksessa paikoillaan kirjaston hyllyillä, mutta tämän pohdinnan kautta tulee mielestäni entistä selvemmäksi se, ettei lastenkirjojen isyyksiä voida kritiikittä vertailla siihen, minkälaisia isät todellisuudessa tänä päivänä ovat.

Tutkimuksen myötä vakuutuin siitä, että lastenkirjallisuus todellakin on avara näköalapaikka tarkkailla eri aikakausien kasvatus- ja vanhemmuuskäsityksiä. Lastenkirjallisuuteen ilmeisen automaattisesti liittyvä sosiaalistumisfunktio tuo vallitsevat arvot ja asenteet selkeästi näkyville kirjojen sivuille. Eikä se, että kirjat on kirjoitettu lapsia varten, tai osaksi lastenkulttuuria, tee niistä tutkimusalueena mielestäni yhtään vähemmän merkityksellisiä kuin jos kyseessä olisi jokin aikuisten kulttuurin osa-alue.

Mielenkiintoista olisikin verrata niitä isyyksiä, joita lastenkulttuurin parissa on esimerkiksi enemmän aikuisille suunnatun mediamaailman isyyksiin. Onko esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehdistön ylläpitämissä isyyksistä samankaltaisuutta vai eroavuutta verrattuna lastenkulttuuriin. Tai, miten lastenkirjallisuuden isyydet eroavat esimerkiksi television lastenohjelmien kertomista vanhemmuuskäsityksistä. Television ja tietokonepelien sisältämä väkivaltaisuus on jo vuosia sitten havaittu, eikä esimerkiksi television lastenohjelmista enää voisi kuvitella löytyvän samankaltaisia perheväkivaltakohtauksia kuin lastenkirjallisuudesta.

Hearn (1992, 91) pitää kaikkea miehiä koskevaa puhetta itsessään jatkuvana miesten määrittelemisenä. Näin mielestäni myös lastenkirjat omalta pieneltä osaltaan määrittelevät meille isyyttä. Tämän tutkimuksen tuottaman määritelmän mukaan isää on tällä hetkellä monenlaisia. Lastenkirjojen isät eivät suostu siisti asettumaan yhden muotin sisälle, joten kenties me aikuiset jollain tasolla miellämme, ettei yksi ainoa isänmalli riitä kertomaan tarpeeksi isyydestä erilaissa perheissä kasvaville lapsille.

LÄHTEET:

- Alanko, A-L (toim.) 1990. Sadun taikapiiri. Kirjallisuuskasvatus päiväkodeissa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteen tiedekunnan opetusmonisteita nro 14.
- Alasuutari, P. 1995. *Researching Culture. Qualitative method and cultural studies.* London: Sage.
- Badinter, E. 1992. *Mikä on mies?* Suom. L. Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Barker, R. W. 1994. *Lone Fathers and Masculinities.* Aldershot: Avebury.
- Bettelheim, B. 1975. *The Uses of Enchantment. The meaning and importance of fairy tales.* London: Peguin Group.
- Brod, H. 1987a. Introduction. Themes and theses of men's studies. Teoksessa H. Brod (toim.) *The Making of Masculinities.* Boston, Mass: Allen & Unwin, 1-17.
- Brod, H. 1987b. The Case for Men's Studies. Teoksessa H. Brod (toim.) *The Making of Masculinities.* Boston, Mass: Allen & Unwin, 39-62.
- Bull, J. 1988. *The Framework of Fiction. Socio-cultural Approaches to the Novel.* London: Macmillan.
- Carrigan, T. & Connell, B. & Lee, J. 1987. Toward a New Sociology of Masculinity. Teoksessa H. Brod (toim.) *The Making of Masculinities.* Boston, Mass: Allen & Unwin, 63-100.
- Coltrane, S. 1996. *Family man. Fatherhood, housework and gender equity.* Oxford: Oxford University Press.
- Connell, R. W. 1987. *Gender and Power. Society, the Person and Sexual Politics.* Cambridge: Polity Press.
- Donovan, B. 1998. Political consequences of private authority: Promise Keepers and the transformation of hegemonic masculinity. *Theory and Society* 27/6, 817-843.
- Eräsaari, L. 1979. Lastenkirjallisuus ja sosialisatio. Tampereen yliopisto. Katsauksia ja keskustelua n:o E 10/1979.
- Esko, M. 1984. *Mies ja isyys.* Porvoo: WSOY.
- Gittins, D. 1985. *The Family in Question. Changing households and familiar ideologies.* London: Macmillan.

- Giveans, D. & Robinson, M. 1985. Fathers and the Preschool-Age Child. Teoksessa S. Hanson & F. W. Bozett (toim.) Dimensions of Fatherhood. Beverly Hills: Sage, 115- 140.
- Grönfors, M. 1994. Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa: J. Sipilä & A. Tiihonen (toim.) Miestä rakennetaan maskuliinisuuksia puretaan. Tampere: Vastapaino, 63- 76.
- Hanke, R. 1992. Redesigning Men. Hegemonic Masculinity in Transition. Teoksessa: S. Craig (toim.) Men, Masculinity and the Media. London: Sage, 185-198.
- Harmainen, S. & Ruoppila, I. 1984. Kasvu ympäristön merkitys parisuhteiden muodostumiselle nuorena lapsiperheessä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiraportti A 45. Helsinki.
- Harris, C. C. 1983. The Family and Industrial Society. Studies in Sociology 13. London: Allen & Unwin.
- Hearn, J. 1992. Men in the Public Eye. Critical studies on men and masculinities 4. London: Routledge.
- Hearn, J. 1998. Theorizing men and men's theorizing: Varieties of discursive practices in men's theorizing of men. Theory and Society 27/6, 782-816.
- Heiskala, R. 1990. Sosiologinen kulttuurintutkimus. Teoksessa: K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 9-29.
- Himanen, A-K. 1991. Hegemoninen isyysmalli suomalaisissa romaaneissa vuonna 1989. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Pro Gradu tutkielma
- Husa, S. 1996. Lapsen ruumiillinen kuritus - pedagoginen ja juridinen näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Lisensiaatintutkimus.
- Huttunen, J. 1994. Isyys ja miehisuus: isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo: WSOY, 46-66.
- Huttunen, J. 1998. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi? Teoksessa: L. Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena, 36-66.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no. 39. Väitöskirja.

- Kotkanoja-Kesonen, R. 1988. Aapisten esittämät sukupuoliroolit. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro Gradu tutkielma.
- Kuivasmäki, R. 1988. Nuorisokirja elää - entä alan tutkimus? Teoksessa T. Korolainen & H. Mörsäri (toim.) Lukemisen luokkakuva. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XXXV. Porvoo, ÄOL.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361
- Lamb, M. 1986. The Changing Role of Fathers. Teoksessa M. Lamb (toim.) The Father's Role. Wiley series on personality processes. New York: Wiley, 3-27.
- Lamb, M. & Pleck, J. & Levine, J. 1987. Effects of increased paternal involvement on fathers and mothers. Teoksessa C. Lewis & M. O'Brien (toim.) Reassessing Fatherhood. London: Sage, 109-125.
- Lehtonen, M. 1995. Pikkujättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Vastapaino.
- Lewis, C. & O'Brien, M. 1987. Constraints on fathers: research, theory and clinical practise. Teoksessa: C. Lewis & M. O'Brien (toim.). Reassessing Fatherhood. London: Sage, 1-19.
- Mckee, L. & O'Brien, M. 1982. The Father's Figure: Some current orientations and historical perspectives. Teoksessa L. Mckee & M. O'Brien (toim.) The father's Figure. New York: Tawistock, 4-25.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.
- Paaso, S. & Viljakainen, K. 1985. Aapisten välittämät arvot 1921-1985. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro Gradu tutkielma.
- Perho, H. & Korhonen, M. 1999. Hallinta työssä ja parisuhteessa keski-ikänsä kynnyksellä. *Psykologia* 34 (2), 115-127.
- Pleck, J. H. 1987. The Theory of Male Sex-Role Identity: Its Rise and Fall 1936 to the Present. Teoksessa H. Brod (toim.) The Making of Masculinities. Boston, Mass: Allen & Unwin, 21-38.
- Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa: J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo: WSOY.

- Riemer, J. 1987. Rereading American Literature from a Men's Studies Perspective: Some Implications. Teoksessa H. Brod (toim.) *The Making of Masculinities*. Boston, Mass: Allen & Unwin, 289- 299.
- Robinson, B. & Barret, R. 1986. *The Developing Father*. New York: Guilford.
- Russell, G. & Radin, N. 1985. Increased Paternal Participation: The Father's Perspective. Teoksessa M. Lamb & A. Sagi (toim.) *Fatherhood and Family Policy*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 139-169.
- Sarmavuori, K. 1986/1988. *Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos, opetusmoniste 5. lisäpainos.
- Seward, R. 1991. Determinants of Family Culture: Effects on Fatherhood. Teoksessa: S. H. Hanson & F. W. Bozett (toim.) *Fatherhood and Families in Cultural Context*. Springer series: Focus on men. Volume 6. New York: Springer, 218-236.
- Silvonen, J. & Keso, P. 1999. Grounded theory aineistolähtöisen analyysin mallina. *Psykologia* 34 (2), 88-96.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1990. *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques*. London: Sage.
- Syrjälä, L. & Ahonen, S. & Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tatar, M. 1992. *Off Their Heads! Fairy tales and the culture of childhood*. New Jersey: Princeton University Press.
- Tiihonen, A. 1996. Urheilevat isä(n) kullat. Teoksessa: M. Laiho & I. Ruoho (toim.) *Naisen naamio, miehen maski. Katse ja sukupuoli mediakuvassa*. Tampere: Kansan Sivistyön Liitto, 147-172.
- Tripp-Reimer, T. & Wilson, S. 1991. Cross- Cultural Perspectives on Fatherhood. Teoksessa: W. Bozett & H. Hanson (toim.) *Fatherhood and families in cultural context*. Springer series: Focus on men. Volume 6. New York: Springer Publishing Company. 1-27.
- Walby, S. 1990. *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell.
- Vuorenmaa, P. 1983. *Lastenkirjallisuus mallioppimisen lähteenä*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro Gradu tutkielma.
- YK:n Kansainvälisen perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan raportti. 1995. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

LIITE 1

Tutkimuksessa käytetty lastenkirjallisuus:

- Bagge, Tapani. 1995. Aleksin merirosvokesä. Porvoo: WSOY.
- Finne, A. & Kota, M. 1990. ...mutta tähtein tuolla puolen... Helsinki: Lastenkeskus.
- Frangen, Silja. 1996. Lähde matkaan, Siniliina! Helsinki: Lastenkeskus.
- Gaarder, J. 1996/1997. Haloo! Onko täällä ketään? Suom. K. Savolainen. Helsinki: Tammi.
- Goldberg, A. 1995. Rämöpäinen robotti. Helsinki: Otava.
- Jost, A. 1998. Sissi - Yllätysvierailu. Suom. O. Suominen. Helsinki: Helsinki Media.
- Järvinen, E. 1994. Kaaleja ahmateille. Porvoo: WSOY.
- Keränen, Niilo. 1993. Soiperoisten maa. Helsinki: Otava.
- Koivisto, Aira. 1994. Majavien ottolapsi ja muita satuja. Porvoo: WSOY.
- Korpela, Anni. 1992. Sininen tähti. Hämeenlinna: Päivä.
- Kurkela, M. 1990. Pikkumuija. Porvoo: WSOY.
- Lassila, Else. 1999. Korpin laulu. Porvoo: WSOY.
- Lehtinen, Tuija. 1991. Koko, Konkka, Ronkka ja Rusina. Helsinki: Otava.
- Lehto, Susanna. 1994. Iidariitan seikkailu. Helsinki: Otava.
- Lempinen, M-L. 1990. Pasi-Petteri ja saaren vanki. Jyväskylä: Gummerrus.
- Luukkonen, Marja. 1995. Suuri vesiretki. Helsinki: Tammi.
- Manninen, Kirsti & Ranta, Maija. 1993. Kadonnut unityyny. Pietarin ja Petronellan huima unijahti. Porvoo: WSOY
- Mäkelä, Hannu. 1993. Kai ja Pariisi. Helsinki: Tammi.
- Nopola, S. & Nopola, T. 1998. Risto Räppääjä ja Kauhea Makkara. Helsinki: Tammi.
- Nuotio, Eppu. 1994. Vartiainen ja kärpäskopteri. Helsinki: Tammi.
- Parkkinen, Sami. 1992. Keltainen kimalainen. Helsinki: Tammi.
- Ransom, C. F. 1994. Kohta kymmenen ja puoli. Suom. S. Kilciksiz. Hämeenlinna: Karisto.
- Ridley, P. 1995. Riitojen kirja. Suom. T. Virtanen. Porvoo: WSOY.

- Räihä, M. 1994. Torvensoitonhuilu. Helsinki: Otava
- Seppä, S. 1998. Siili kupissa ja muita kertomuksia. Oulu: Kirjaseppä
- Sundvall, V. 1991/1995. Eddie ja Max Jaxon. Suom. A. Ahonen. Porvoo: WSOY
- Talvio, P. 1995. Mummo, Mussukka ja Puhuva Laukku. Helsinki: Tammi
- Tapper, K. 1995. Hei hulinaa! Helsinki: Otava
- Tennilä, E-J. 1998. Ellu eläintenkesyttäjä. Helsinki: Lasten Keskus
- Tuhkanen, H & Tuhkanen, J. 1990. Karhuprinsessa. Porvoo: WSOY
- Uspenski, E. 1995. Fedja-setä ja täti Tamara. Suom. M. Vyyryläinen-Väänänen.
Helsinki: Otava
- Wahlström, V. 1994. Pörröpää Elisa. Söderbärke: Edicom
- Varonen, J. 1994. Kärpät ja yllätysten saari. Helsinki: Kirjapaja
- Vuorio, Maria. 1996. Matka joka aina taittui. Helsinki: Tammi